

TIEDOSTA ARVIOINTIIN

tavoitteena paremmat palvelut

Sosiaali- ja terveyden- huollon järjestäminen yhteistyöalueilla

Asiantuntija-arvio, syksy 2023

Katja Croell
Tiina Hetemaa
Nina Knape
Jaana Leipälä
Tuulikki Louet-Lehtoniemi
Hannele Ridanpää
Tuuli Suomela
Taru Syrjänen
Vesa Syrjä

PÄÄTÖSTEN TUEKSI 45/2023

© Kirjoittaja(t) ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos | Helsinki 2023

ISBN 978-952-408-203-7 (verkko), ISSN 1799-3946 (verkko), <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-203-7>

Sisällys

Lukijalle	3
Valtakunnallinen yhteenveto	4
Nationell sammanfattning	6
1 Etelä-Suomen yhteistyöalue	9
1.1 Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen	9
1.2 Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus	9
1.3 Tiedonhallinta ja digitalisaatio	11
1.4 Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	13
2 Itä-Suomen yhteistyöalue	15
2.1 Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen	15
2.2 Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus	15
2.3 Tiedonhallinta ja digitalisaatio	17
2.4 Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	19
3 Sisä-Suomen yhteistyöalue	21
3.1 Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen	21
3.2 Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus	21
3.3 Tiedonhallinta ja digitalisaatio	23
3.4 Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	25
4 Länsi-Suomen yhteistyöalue	27
4.1 Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen	27
4.2 Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus	27
4.3 Tiedonhallinta ja digitalisaatio	29
4.4 Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	31
5 Pohjois-Suomen yhteistyöalue	33
5.1 Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen	33
5.2 Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus	33
5.3 Tiedonhallinta ja digitalisaatio	35
5.4 Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	37
6 Menetelmät ja laatuseloste	39
Lähteet ja arvioinnissa käytetty tausta-aineisto	40

Lukijalle

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) arvioi vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä valtakunnallisesti, yhteistyöalueittain ja hyvinvointialueittain. THL:n arviointitehtävä perustuu lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, 30 §). Arvioitaviin alueisiin kuuluu 21 hyvinvointialuetta, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä sekä näistä koostuvat viisi yhteistyöaluetta. THL:n asiantuntija-arvioita hyödynnetään vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön johdolla käytävissä hyvinvointi- ja yhteistyöaluneuvotteluissa.

THL on laatinut yhteistyöaluekohtaiset asiantuntija-arviot ensimmäistä kertaa. Yhteistyöalueiden asiantuntija-arviot kokoavat tilannekuvaa yhteistyöalueiden järjestäytymisestä ja näiden sisäisestä yhteistyöstä sote-uudistuksen lainsäädännön määrittelemissä ja sosiaali- ja terveysministeriön tarkentamissa teemoissa. THL:n syksyn 2023 yhteistyöalueiden asiantuntija-arvioissa tarkastellaan hyvinvointialueiden yhteistyösopimusvalmistelun etenemistä sekä yhteistyöaluetasoisesta yhteistyön kehittymistä valmiutta, varautumista ja kyberturvallisuutta koskevilla toimilla. Yhteistyöaluetasoisesta yhteistyön kehittymistä tarkastellaan myös tiedonhallintaa ja digitalisaatiota sekä tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa koskevilla teemoilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaiset hyvinvointialueiden yhteistyösopimusvalmistelut ovat vielä alkuvaiheessa, joten THL:n yhteistyöaluetasoiset asiantuntija-arviot kuvaavat ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden yhteistyön nykytilaa ja sopimusvalmistelun etenemisen vaihetta.

Helsingissä 30.11.2023

Nina Knape

Arviointijohtaja

Valtakunnallinen yhteenveto

Sopimusvalmistelu käynnistynyt kaikilla yhteistyöalueilla

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukainen hyvinvointialueiden yhteistyösopimusvalmistelu on käynnistynyt kaikilla yhteistyöalueilla. Valtaosa hyvinvointialueiden työnjakoa, yhteistyötä ja yhteensovittamista linjaavista yhteistyösopimuksista on tavoitteena viedä päätöksentekoprosessiin vuoden 2024 aikana. Länsi-, Sisä- ja Itä-Suomen yhteistyöalueilla tavoitteena on saada niistä päätökset vuoden 2024 ensimmäisellä puoliskolla ja Etelä-Suomen yhteistyöalueella syksyllä 2024. Pohjois-Suomen yhteistyöalueella on voimassa hyvinvointialueiden joulukuussa 2022 hyväksymä yhteistyösopimus vuosille 2023–2025.

Kaksikielisten hyvinvointialueiden ruotsinkielisiä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja koskeva yhteistyösopimus on hyväksytty kaikilla hyvinvointialueilla ja HUS-yhtymässä. Lisäksi Uudenmaan erillisratkaisuun kuuluvat neljä hyvinvointialuetta, Helsingin kaupunki sekä HUS-yhtymä ovat hyväksyneet HUS-järjestämissopimuksen, jossa osapuolet sopivat keskinäisestä työnjaosta, yhteistyöstä ja toiminnan yhteensovittamisesta terveydenhuollon palvelujen järjestämiseksi. Uudenmaan alueen sisäinen sopimusvalmistelu on heijastunut myös koko Etelä-Suomen yhteistyöalueen sopimusvalmistelun etenemiseen.

Yhteistyöalueille perustetut valmiuskeskukset vahvistavat kansallista varautumista

Yhteistyöalueille perustetut viisi valmiuskeskusta aloittivat toimintansa vuoden 2023 alussa. Valmiuskeskukset vahvistavat kansallista varautumista ja parantavat yhteiskunnan valmiutta vastata erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Valmiuskeskusten keskeisenä tehtävä on sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän tilannekuvan luominen, ylläpitäminen ja jakaminen. Osana tätä tehtäväkokonaisuutta valmiuskeskukset tuottavat terveydenhuollon tilannekuvaa THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Kahdella yhteistyöalueella tilannekuvaa kootaan lisäksi alueelliselle tietoaalustalle.

Valmiuden ja varautumisen alueellinen yhteistyö on toistaiseksi edennyt verkkaisesti, yhteistyöaluetason valmistelu on vasta käynnistynyt. Organisoituminen etenee kuitenkin kaikilla alueilla strategisen tason ohjauksessa. Yhteistyöalueiden valmiussuunnitelmien odotetaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä.

Henkilöstöpula haastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä jo normaalioloissa. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella henkilöstön riittävyyttä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa myös yksittäisenä riskinä.

Yhteistyöaluetason kyberturvallisuuden hallinnan kypsyystasossa on vielä kehitettävää. Kyberturvallisuuden yhteistyöaluetasosta kehittämistä haastavat sekä resurssien niukkuus että tietojärjestelmien suuri määrä.

Tietojärjestelmiä yhtenäistetään alueiden sisällä – hankintoja tehdään myös yhteistyöaluerajoja ylittäen

Yhteistyöalueilla toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa ja digikyvykkyydessä on sisäistä vaihtelua. Tiedolla johtamiseen kaivataan kansallisen tason koordinoitua.

Valtakunnallisena pitkän aikavälin tavoitteena on, että merkittävät tietojärjestelmäratkaisut toteutetaan yhteistyöaluetasoisesti. Hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat olleet kuitenkin ajoituksen ja sisällön suhteen erilaisia, mikä on ollut hidaste ja jopa este yhteistyöalueiden yhteisille hankinnoille. Lisäksi hyvinvointialueet ovat tehneet ICT-investointisuunnitelmat tiukentuvassa taloustilanteessa eikä yhteisiin yhteistyöaluetason hankintoihin ole käytännössä ollut mahdollisuutta. Hankintakumppaneita on saatu samassa tilanteessa olevista alueista, ja hankinnoissa on hyödynnetty in-house-yhtiöitä. Siirtyminen hajanaisten tietojärjestelmien käytöstä kohti yhtenäisiä ratkaisuja onkin edennyt toistaiseksi pääosin hyvinvointialueiden sisällä sekä yhteistyöaluerajoja ylittävästi.

Osassa yhteistyöalueita hyvinvointialueiden toisistaan poikkeavat tietojärjestelmäratkaisut ovat hidastaneet myös yhteisen tietoallasratkaisun kehittämistä ja käyttöönottoa. Osa hyvinvointialueista on tehnyt tietoallasratkaisuja yli yhteistyöaluerajojen in-house-yhtiöitä käyttäen. Esimerkiksi Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueet käyttävät in-house-yhtiön (Istekki Oy) tietoallasratkaisua yhdessä Pohjois-Savon hyvinvointialueen kanssa.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKKI) nojautuu aikaisempaan erityisvastuualueyhteistyöhön

Hyvinvointialueiden strateginen yhteistyö TKKI-toiminnassa on vasta jäsentymässä osana yhteistyösopimuksen valmistelua. Pääpaino on toistaiseksi ollut hyvinvointialueiden sisäisten TKKI-toimintojen organisoinnissa.

Yhteistyöaluetasoisista toimintaa koordinoivat rakenteet ja toimintamallit ovat vahvimmat yliopistotasoisessa tutkimuksessa ja koulutuksessa aikaisemman erityisvastuualueiden yhteistyön ansiosta. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävät hyvinvointialueet tarjoavat alueen tutkijoille tukipalveluja, mutta kokonaisuutena TKKI-infrastruktuurin yhteiskäyttö on potentiaaliin nähden vähäistä. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kannalta olisi toivottavaa, että yhteistyöalueella erikoissairaanhoidon painottuneen lääketieteellisen tutkimuksen lisäksi päästäisiin panostamaan mm. sote-integraation, perustason palveluiden ja vaikuttavuuden kysymyksiin.

Alueella toimivien sosiaalialan osaamiskeskusten toiminta-alueet poikkeavat yhteistyöaluejaosta, eikä niitä ole asemoitu osaksi yhteistyöaluetason TKKI-kokonaisuuksia. Järjestely voi haastaa sosiaalialan strategista tutkimus- ja kehittämistoimintaa yhteistyöalueen kontekstissa. Osassa yhteistyöalueita toimii erillisiä tutkimusta tukevia rakenteita.

Hyvinvointialueiden sisäisten TKKI-toimintojen organisoituminen ja ekosysteemien muodostaminen ovat eri vaiheissa. Erityisesti innovaatioekosysteemit ja yritys yhteistyö kaipaavat kehittämistä.

Perustason palvelutuotantoa tukevat yhteistyöaluetason TKKI-rakenteet ja yhteistyömallit eivät vielä ole muotoutuneet. Tavoitteena on kuitenkin merkittävästi vahvistaa perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen tutkimusta.

Kehittämistoimintaa tukevat rakenteet vaihtelevat yhteistyöalueittain. Olemassa olevat yhteistyömallit perustuvat pääasiassa hankeyhteistyöhön.

Nationell sammanfattning

Avtalsberedningen har inletts inom alla samarbetsområden

Beredningen av välfärdsområdenas samarbetsavtal i enlighet med lagen om ordnande av social- och hälsovård har inletts i samtliga samarbetsområden. Målet är att merparten av de samarbetsavtal som drar upp riktlinjerna för välfärdsområdenas arbetsfördelning, samarbete och samordning ska ingå i beslutsprocessen under 2024. I Västra, Inre och Östra Finlands samarbetsområden är målet att fatta beslut om dem under första halvan av 2024 och i Södra Finlands samarbetsområde under hösten 2024. Norra Finlands samarbetsområde har ett gällande samarbetsavtal för 2023–2025 som välfärdsområdena godkände i december 2022.

Samarbetsavtalet mellan tvåspråkiga välfärdsområden om svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster har godkänts av alla välfärdsområden och HUS-sammanslutningen. Dessutom har de fyra välfärdsområden som ingår i sÄrlösningen för Nyland, Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen godkänt organisationsavtalet för HUS, där parterna kommer överens om den inbördes arbetsfördelningen, samarbetet och samordningen av verksamheten för att ordna hälso- och sjukvårdstjänster. Den interna avtalsberedningen i Nyland har också återspeglats i hur avtalsberedningen för hela Södra Finlands samarbetsområde har framskridit.

Beredskapscentralerna som inrättats i samarbetsområdena stärker den nationella beredskapen

De fem beredskapscentraler som inrättats i samarbetsområdena inledde sin verksamhet i början av 2023. Beredskapscentralerna stärker den nationella beredskapen och förbättrar samhällets beredskap att svara på olika störningssituationer och undantagsförhållanden. Beredskapscentralernas centrala uppgift är att skapa, upprätthålla och dela en lägesbild av social- och hälsovårdens servicesystem. Som en del av denna uppgiftshelhet producerar beredskapscentralerna en lägesbild av hälso- och sjukvården i THL:s tjänst för lägesbilden av beredskapen. I två samarbetsområden sammanställs lägesbilden dessutom på en regional informationsplattform.

Det regionala samarbetet inom beredskap och förberedelser har tills vidare framskridit långsamt, beredningen på samarbetsområdesnivå är bara i startgroparna. Organiseringen framskrider dock i alla områden inom styrningen på strategisk nivå. Samarbetsområdenas beredskapsplaner väntas bli klara före utgången av 2024.

Personalbristen utmanar ordnandet av social- och hälsovårdstjänster redan under normala förhållanden. Därför är det viktigt att också behandla personalens tillräcklighet i störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden som en enskild risk.

Mognadsnivån när det gäller hanteringen av cybersäkerheten behöver ännu utvecklas på samarbetsområdesnivå. Utvecklingen av cybersäkerheten på samarbetsområdesnivå utmanas av både knappa resurser och det stora antalet informationssystem.

Informationssystemen förenhetligas inom områdena – upphandlingar görs också över samarbetsområdesgränserna

Inom samarbetsområdena håller informationshanteringen i verksamhetsmiljöerna fortfarande på att organiseras och den digitala förmågan varierar internt. Det behövs samordning på nationell nivå för den kunskapsbaserade ledningen.

Det riksomfattande långsiktiga målet är att viktiga informationssystemlösningar ska genomföras på samarbetsområdesnivå. Vårdsområdenas behov av att förnya informationssystemen har dock varit olika i fråga om tidpunkt och innehåll, vilket har inneburit en fördröjning och till och med utgjort ett hinder för gemensamma upphandlingar i samarbetsområdena. Dessutom har vårdsområdena gjort upp investeringsplaner för IKT i ett allt stramare ekonomiskt läge och det har i praktiken inte varit möjligt att göra gemensamma upphandlingar på samarbetsområdesnivå. Upphandlingspartner har erhållits från områden i samma situation och in house-bolag har utnyttjats i upphandlingarna. Övergången från splittrade informationssystem till enhetliga lösningar har tills vidare i huvudsak framskridit inom vårdsområdena och över samarbetsområdesgränserna.

I en del samarbetsområden har utvecklingen och ibruktagandet av en gemensam datasjölösning också fördröjts för att vårdsområdenas informationssystem skiljer sig från varandra. En del vårdsområden har datasjölösningar som går över samarbetsområdenas gränser genom att använda sig av in house-bolag. Till exempel Birkalands och Norra Österbottens vårdsområden använder en datasjölösning som tillhandahålls av ett in house-bolag (Istekki Oy) tillsammans med Norra Savolax vårdsområde.

Forsknings-, utbildnings-, utvecklings- och innovationsverksamheten (FUUI) stöder sig på tidigare samarbete mellan specialupptagningsområdena

Vårdsområdenas strategiska samarbete inom FUUI-verksamheten håller först nu på att struktureras som en del av beredningen av samarbetsavtalet. Tyngdpunkten har hittills legat på organiseringen av vårdsområdenas interna FUUI-verksamhet.

Strukturerna och verksamhetsmodellerna som koordinerar verksamheten på samarbetsområdesnivå är starkast inom forskningen och utbildningen på universitetsnivå tack vare det tidigare samarbetet mellan specialupptagningsområdena. De vårdsområden som upprätthåller ett universitetssjukhus erbjuder stödtjänster åt forskare i området, men som helhet är sam användningen av FUUI-infrastrukturen liten i förhållande till potentialen. Med tanke på forsknings- och utvecklingsverksamheten vore det önskvärt att man utöver den medicinska forskning som fokuserar på den specialiserade sjukvården i samarbetsområdet även kunde satsa på frågor som bland annat gäller integrationen av social- och hälsovården, servicen på basnivå och effektivitet.

Verksamhetsområdena för kompetenscentren inom det sociala området avviker från indelningen i samarbetsområden, och de har inte placerats som en del av FUUI-helheterna på samarbetsområdesnivå. Arrangemanget kan vara en utmaning för den strategiska forsknings- och utvecklingsverksamheten inom det sociala området i samarbetsområdets kontext. I en del samarbetsområden finns det separata strukturer som stöder forskningen.

Organiseringen av vårdsområdenas interna FUUI-verksamheter och bildandet av ekosystem befinner sig i olika skeden. Särskilt innovationsekosystemen och företagsarbetet behöver utvecklas.

FUUI-strukturer och samarbetsmodeller på samarbetsområdesnivå som stöder serviceproduktionen på basnivå har ännu inte utformats. Målet är dock att avsevärt stärka forskningen inom primärvården och socialservicen.

Strukturerna som stöder utvecklingsverksamheten varierar i de olika samarbetsområdena. De befintliga samarbetsmodellerna grundar sig i huvudsak på projektsamarbete.

Etelä-Suomen yhteistyöalue

Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen

Yhteistyöalueen sopimuksesta päätetään syksyllä 2024

Etelä-Suomen yhteistyöalue on maan suurin väestöltään ja aluemäärältään. Siihen kuuluvat Helsingin kaupunki, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Keski-Uudenmaan hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue sekä yliopistollista sairaalaa ylläpitävä HUS-yhtymä. Lisäksi yhteistyöalueeseen kuuluvat Etelä-Karjalan, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueet.

Yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen valmistelu käynnistyi elokuussa 2023 alueellisella valmisteluseminaarilla. Sopimuksen valmistelusta vastaa ohjausryhmä, jonka työ on käynnistymässä lokakuun 2023 lopussa. Ohjausryhmän rinnalle perustettavien työryhmien tehtävänä on laatia sopimusosikohtaisia tekstiluonnoksia. Tavoitteena on, että sopimusosapuolet päättävät yhteistyösopimuksesta syksyllä 2024.

Valmistelu oli käytännössä mahdollista vasta, kun hyvinvointialueiden toiminta ja erityisesti Uudenmaan alueiden keskinäinen yhteistyö vakiintuivat. Uudenmaan tasoista yhteistyötä on rakennettu ja sitä tarvittiin myös HUS-yhtymän perussopimuksen ja HUS-järjestämissopimuksen valmistelussa.

Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus

HUSin alueelliset valmiuden ja varautumisen rakenteet ovat vauhdittaneet yhteistyöaluetasoisien toiminnan käynnistymistä. Valmiuden ja varautumisen strateginen ohjaus on tiivistä, ja valmiuskeskus toimittaa tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Tilannekuvatiedot kokoavaa järjestelmää otetaan alueella käyttöön. Valmiussuunnitelman laadinta on käynnistynyt, ja sen odotetaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä. Kyberturvallisuuden kehittämistä haastaa asiakas- ja potilastietojärjestelmien suuri määrä. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tulee huomioida yksittäisenä riskinä.

Henkilöstöpula haasteena jo normaaliolojen toiminnassa

Etelä-Suomen yhteistyöalueen riskiarvio perustuu valmiuslain osoittamien uhkakuvien lisäksi kansallisessa ja alueellisissa riskiarvioissa tunnistettuihin uhkiiin.

Henkilöstövajeet ovat rajoittaneet yhteistyöalueen normaaliolojen palvelutuotantoa. Valmiuden ja varautumisen kannalta on arvioitava, onko häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä riittävästi henkilöstöä.

Sosiaalipalvelujen liittäminen valmius- ja varautumistoimintaan käynnistymässä

Yhteistyöalueen valmius- ja tilannekeskuksen toiminta käynnistyi 1.1.2023 HUS-yhtymän tilannekeskukseen integroituna. Valmius- ja tilannekeskus koordinoi yhdeksän organisaation välistä yhteistyötä. Se toimittaa tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun viikoittain. Valmiuskeskus kehittää tilannekuvaa ja analyysitoimintoa, integroi sosiaalipalvelut valmius- ja varautumistoimintaan ja tarjoaa asiantuntijatukea HUS-yhtymälle ja hyvinvointialueille.

Valmiussuunnittelu käynnistynyt

Varautumisen ja valmiuden neuvottelukunta koordinoi strategisen tason yhteistyötä ja ohjaa valmiuskeskuksen toimintaa. Neuvottelukunnan lisäksi alueella toimii useita valmiuden ja varautumisen työryhmiä. Alueellinen yhteistyö lisääntyi Covid-19-pandemian aikana, ja pysyväksi rakenteeksi jäi esimerkiksi operatiivista toimintaa seuraava valmiuden koordinaatioryhmä.

Yhteistyöalueen valmiussuunnitelman laadinta on käynnistynyt. Sen odotetaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä. Valmiussuunnitelma laaditaan kansalliseen VALSU-portaaliin.

Yhteistä palvelujärjestelmän ja varautumisen tilannekuvajärjestelmää otetaan käyttöön

Palvelujärjestelmän ja varautumisen tilannekuvajärjestelmän (PAVAT) käyttöönotto on käynnissä. Tavoitteena on saada järjestelmään erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon tilannekuvatiedot 1.12.2023. Jatkossa tietopohjaa täydennetään sosiaalipalvelujen ja materiaalivalmiuden tiedoilla. PAVAT-tilannekuva on tarkoitus saada myös hyvinvointialueiden käyttöön vuoden 2024 alusta. Järjestelmän avulla tilannekuvatiedot siirtyvät THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Jatkossa PAVATiin liittymisen mahdollisuutta tarjotaan kaikille yhteistyöalueille.

Yhdeksän organisaation yhteisen kyberturvallisuuden tilannekuvan koostaminen haastavaa

Kyberturvallisuuden edistäminen perustuu jo kohtalaisen hyvin suunnitelmiin ja selviin vastuisiin ja tehtäviin. Häiriötilanteista ilmoitetaan Kyberturvallisuuskeskukselle (Traficom). Kehittämisen tarpeita on edelleen osaamisen riittävydessä, viranomaisten yhteistoiminnassa, yhteistyöalueen yhdeksän organisaation tilannekuvan kokoamisessa ja operatiivisessa yhteistyössä kyberhäiriöiden havaitsemisessa ja torjunnassa. Haasteena on asiakas- ja potilastietojärjestelmien suuri määrä.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Etelä-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa. Tiedolla johtamiseen kaivataan kansallisen tason koordinoitua. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat olleet ajoitukseltaan ja sisällöltään erilaisia, mikä on estänyt yhteishankintoja. Digikyvykyys vaihtelee alueella.

Alueiden tiedonhallinta organisoitumassa

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta velvoittaa hyvinvointialueita, HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia ylläpitämään tiedonhallintamallia, jossa määritellään ja kuvataan kunkin toimintaympäristön tiedonhallinta.

Järjestämislain mukaan yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisessä, asiakas- ja potilastietojen käytössä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisissa velvoitteissa valtakunnalliset linjaukset huomioiden. Toiminoista ei ole systemaattisesti koottu tietoja.

Etelä-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa. Alueet aloittivat hyvin erilaisista lähtökohdista, osalla esimerkiksi tiedonhallintamalli on ollut aiemman sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön pohjalta helpommin laadittavissa.

Yhteistyö ja resurssit

Yhteistyötä kuitenkin tehdään. Samassa vaiheessa olevien alueiden ja myös yhteistyöalueiden rajat ylittävä verkostoituminen nähdään tärkeänä esimerkiksi tuotannonohjausjärjestelmien hankinnoissa. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ilmoitusten mukaan ICT-investointeihin varataan vuosille 2023–2027 yhteensä noin 370 miljoonaa euroa.

Alueiden mukaan tiedolla johtamisen kansallisen tason koordinoitua on edellytys sekä alueelliselle että yhteistyöalueen kehittämiselle. Esimerkiksi HUS-yhtymän tietoallasratkaisu voisi olla hyödynnettävissä sekä yhteistyöalueella että kansallisella tasolla.

Useita asiakas- ja potilastietojärjestelmiä käytössä

Tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonhallinta ovat uudistuksen onnistumisen kannalta keskeisiä. Alueilla on tarve kehittää järjestelmien yhteentoimivuutta, ja esimerkiksi LifeCare-potilastietojärjestelmää kehitetään kumppanuussopimisen pohjalta. Mukana on myös alueita muista yhteistyöalueista. Rinnakkaisien tietojärjestelmien käyttäminen on edelleen välttämätöntä useilla hyvinvointialueilla.

Tietojärjestelmien yhtenäistämiseen tarvitaan investointeja varsinkin niillä alueilla, joilla oli aiemmin useita järjestäjiä. Yhteensä Etelä-Suomen yhteistyöalueella toimialasidonnaisiin järjestelmiin ollaan alueiden investointisuunnitelmien mukaan investoimassa vuoteen 2027 mennessä reilut 184 miljoonaa

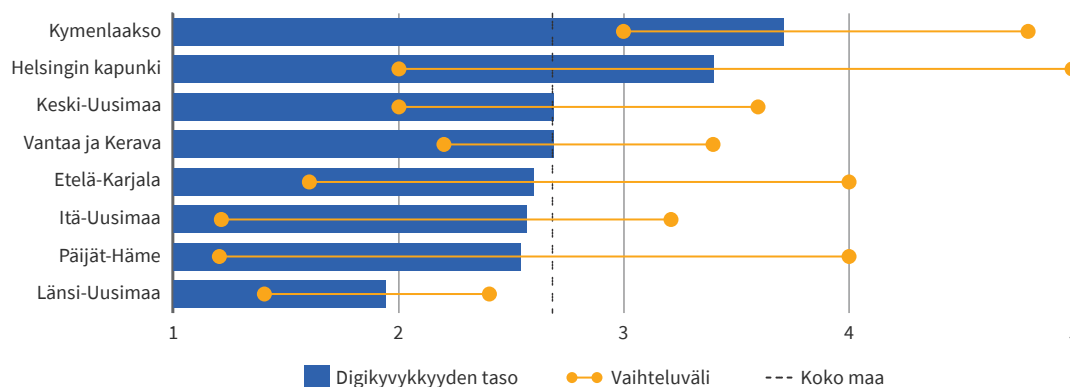
euroa. Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan ICT-investoinneista huomattava osa kohdistuu asiakas- ja potilastietojärjestelmien yhtenäistämiseen. Alueet valmistelevat yhteistä APTJ-kilpailutusta.

Keski-Uudellamaalla uuteen yhtenäiseen asiakas- ja potilastietojärjestelmään, OMNI360:een, siirrytään koko alueella vuoden loppuun mennessä. Helsingissä, HUSissa ja Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella on käytössä Apotti-järjestelmä, Kymenlaaksossa, Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä LifeCare-järjestelmä. Toki useita muitakin järjestelmiä on käytössä.

Digikyvykkyys vaihtelee

Hyvinvointialueiden digikyvykkyuden taso vaihteli Länsi-Uudenmaan 1,9:stä Kymenlaakson 3,7:ään. Myös koetut vahvuudet ja heikkoudet vaihtelivat. (Kuvio 1.) Digikyvykkyys määritettiin syksyllä 2022 alueille tehdyn kyselyn osa-alueiden keskiarvona. Viisi väittämää esitettiin osa-alueissa 1) visio ja strategia, 2) johtaminen, 3) toimintamalli, 4) toiminnot ja prosessit, 5) asiakaskokemus ja -näkemys, 6) vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja 7) osaaminen. Näistä vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus arvioitiin kuudella alueella parhaimmaksi, ja eniten kehitettävää koettiin olevan sekä toiminatamallissa että toiminnot ja prosessit -kategoriassa.

Kuvio 1. Etelä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin oma arvio kypsyystasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja

▲ Kuviossa esitetään hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin oma arvio kypsyystasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja asteikolla 1–5. Kuviossa esitetään eri osa-alueiden saamien arvojen keskiarvo. Mitä pienempi arvo on, sitä enemmän on kehitettävää. Arvojen vaihteluväli hyvinvointialueen sisällä on kuvattu janalla. Maan keskiarvo (2,7) on kuvattu katkoviivalla.

THL on kerännyt tiedot hyvinvointialueilta Webropol-kyselyllä ja työpajoissa syys-lokakuussa 2022. Tiedot on haettu THL:n ylläpitämän [Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveyspalvelut](#)-raporttityökalun tulokset.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Hyvinvointialueiden sisäinen tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKKI) on osin vielä organisoitumassa. Yhteistyöalueen laaja väestöpohja, oppilaitos- ja sidosryhmäyhteistyö ja tutkimusmyönteiset organisaatiot tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet tutkimukselle. TKKI-ekosysteemin avulla voidaan luoda pohjaa yhteistyörakenteille ja vahvistaa rakenteet innovatiiviseen sekä vaikuttavaan tutkimukseen ja kehittämiseen. ErillISRatkaisu haastaa TKKI-toimintaa. Alueella ei ole yhtä TKKI-veturia, ja TKKI-yhteistyötä ohjaa jatkossa kaksi erillistä sopimusta. Sosiaalialan osaamiskeskusten toiminta ei hallinnollisesti ole yhteistyöaluetasoisista.

TKKI-yhteistyötä edistää kaksi sopimusta

Etelä-Suomen yhteistyöalueella TKKI-vetovastuu jakautuu Uudenmaan erillISRatkaisun järjestämisvastuiden mukaisesti HUS-yhtymän (HUS ja PTH-yksikkö) ja Helsingin kaupungin (sosiaalihuolto ja muu perusterveydenhuolto) kesken. Alueella on jatkossa kaksi erillistä, ja monella tapaa päällekkäistä, eri osapuolia koskevaa sopimusta, HUS-järjestämissopimus ja hyvinvointialueiden yhteistyösopimus. Etelä-Suomen yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen odotetaan valmistuvan vuoden 2024 aikana. HUSin järjestämispimuksessa on sovittu TKKI-toiminnasta Uudenmaan hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän kanssa. Soccalla ja Helsingin yliopistolla on sopimukseen perustuvia yhteisiä tehtäviä Helsinki Practice Research Centren (HPRC) kanssa. HUSin, hyvinvointialueiden ja Helsingin kanssa on tehty koulutuspaikkasopimukset.

TKKI-yhteistyön rakenteissa näkyy erillisyyttä

HUSissa tehdään laajamittaista lääketieteen ja terveydenhuoltoalojen tutkimusta ja kehittämistä yhteistyössä mm. kotimaisten ja kansainvälisten yliopistojen, Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan, Aalto-yliopiston ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Yhteistyöalueen tutkimusyhteistyötä valmistellaan VTR- ja RRP-rahoitushaussa. HUSin tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiolautakunta edistää TKKI-yhteistyötä HUS-yhtymän, Helsingin kaupungin, Uudenmaan ja Etelä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden, alueen tutkimusyksiköiden ja oppilaitosten ja yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden välillä. Alueellinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta yliopistosairaalan yhteydessä antaa lausuntoja lääketieteellisestä tutkimuksesta. Uudenmaan hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki, HUS-yhtymä, Uudenmaan alueen sosiaalialan osaamiskeskusten kokonaisuus, Helsingin yliopisto, Aalto-yliopisto ja Uudenmaan ammattikorkeakoulut perustavat järjestämispimuksen mukaisen koordinoivan TKKI-neuvottelukunnan. Perusterveydenhuollon tutkimuksen tukemiseksi HUSin Perusterveydenhuollon yksikössä on kaksi yhteistyöalueen perusterveydenhuollon väitöskirjatutkijan vuositteista vakanssipohjaa.

Etelä-Suomen yhteistyöalueella koulutetaan huomattava osa Suomen terveydenhuollon ammattilaisista. Erikoislääkärikoulutuksen laatuun vaikutetaan Helsingin yliopiston ja HUSin yhteistyössä järjestämän koulutuslääkäritoiminnan kautta. HUSin Perusterveydenhuollon yksikkö koordinoi Helsingin yliopiston yleislääketieteen ja perusterveydenhuollon osaston kanssa yleislääketieteen ammatillista jatkokoulutusta sekä kehittää yliopiston yleislääketieteen tiimin kanssa koulutusta valtakunnallisessa yhteistyössä. Yleislääketieteen ammatillisen koulutuksen koulutusjaksoja voi suorittaa noin 90 toimipaikassa.

Koulutuksen laatua varmistetaan valmentamalla koulutusjaksojen ohjauksesta vastaavia erikoislääkäri-kouluttajia ja lähiohjaajia, joita on yhteistyöalueella yhteensä noin 310. Hyvinvointialueiden ja Helsingin sisäisessä työssä tapahtuvaa oppimista ja koulutusta koordinoi kullakin alueella osa-aikainen yleislääketieteen alueellinen koulutusylilääkäri.

Kaksikielisten hyvinvointialueiden TKKI-verkosto on Länsi-Uudenmaa-vetoisesti käynnistynyt, ja toimitasuunnitelmaa ollaan laatimassa.

Soccan toiminta on Sosiaalitaidon, Verson Itä-Uudenmaan osion ja Soccan yhdistymisen jälkeen ollut vuoden 2023 alusta lähtien Uudenmaan tasoista. Verso toimii Päijät-Hämeessä, Socom Etelä-Karjalan sekä Kymenlaakson alueella ja Finlandssvenska Kompetenscentret Ab FSKC ruotsinkielisen väestön osaamiskeskuksena. Sosiaalihuollon kehittämistoimintaa ja tieto- ja tutkimusperustaisuutta vahvistetaan ja käytännön opetusta edistetään.

Yhteistyöalueella ei ole innovaatio- ja kehittämisverkostoa. Osalla hyvinvointialueista on yhteisiä innovaatio-ohjelmia, joissa tehdään laajasti yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa ja kehitetään innovaatiotoimintaa alueen ammattikorkeakoulujen kanssa.

Erilliskorjaus heijastuu yhteistyöalueen TKKI-yhteistyöhön

Erikoissairaanhoidon lääketieteellisen tutkimuksen lisäksi yhteistyöalueella toivotaan panostettavan sote-integraatioon, perustason palveluihin ja vaikuttavuuden kysymyksiin liittyvään tutkimukseen. Tavoitteena on vahvistaa sosiaalityön tutkimusta ja sen käytäntöyhteyttä. Lääketieteen ja hammaslääketieteen perus- ja erikoislääkäriopetusta ja koulutusta tukevien sähköisten järjestelmien kehitystyö on vireillä. Yhteistyöalueella tehtävän yhteistyön odotetaan mahdollistavan TKKI-yhteistyössä EU-potentiaalini hyödyntämisen.

Yhteistyöalueen TKKI-yhteistyöhön vaikuttaa Uudenmaan erilliskorjaus. TKKI-vastuu jakautuu, ja kahden eri sopimuksen ylläpitäminen ja yhteensovittaminen voi olla haastavaa. TKKI-toiminnot voivat alueella eriytyä yliopistosairaalan ja alueen hyvinvointialueiden välillä. Yliopistosairaalassa keskiössä on jatkossa yliopistotasoinen koulutus ja tutkimus, muilla alueilla toiminnan yleinen kehittäminen ja siihen liittyvät erilaiset hankkeet.

Itä-Suomen yhteistyöalue

Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen

Yhteistyöaluesopimuksesta päätetään huhtikuussa 2024

Itä-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Pohjois-Savon hyvinvointialue yliopistollista sairaalaa ylläpitävänä hyvinvointialueena, Keski-Suomen hyvinvointialue, Etelä-Savon hyvinvointialue ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialue.

Alatyöryhmät valmistelevat Itä-Suomen yhteistyöaluesopimusta seuraavista teemoista: harvoin tarvittava tai erityisen vaativa sosiaali- ja terveydenhuolto, tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, yhteistyö sähköisissä palveluissa ja tietojärjestelmissä, häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen, henkilöstön ja osaamisen varmistaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien arviointi, tukipalvelut ja laajakantoiset investoinnit.

Ryhmät ovat pohtineet yhteistyömahdollisuuksia muun muassa asiakas- ja potilastietojärjestelmien hankinnassa, tiedolla johtamisessa ja tietoarkkitehtuuryössä.

Tavoitteena on saada yhteistyösopimusluonnos aluevaltuustojen päätettäväksi huhtikuussa 2024.

Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus

Itä-Suomen yhteistyöalueen valmiussuunnittelua ohjaavat valmiuslaki ja riskiarviot. Myös aiempaa erityisvastuualueiden (ERVA) suunnitelmaa hyödynnetään STM:n VALSU-portaaliin vietävän valmiussuunnitelman laadinnassa. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä olevan henkilöstön riittävyyden arviointi on olennainen osa suunnittelua. Yhteistyöalueen valmiuskeskus kokoaa tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun viikoittain. Tilannekuvaa käsitellään määrävälein STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa. Kyberturvallisuussuunnittelua vaikeuttaa alueiden tietojärjestelmien kirjavuus.

Henkilöstöpula haastaa palvelujärjestelmää jo normaalioloissa

Itä-Suomen yhteistyöalueen riskiarvio perustuu valmiuslaissa, kansallisessa riskiarviossa ja alueellisissa riskiarvioissa tunnistettuihin uhkiin. Myös STM:n tunnistamat varautumista vaativat skenaarit on huomioitu.

Henkilöstöpula vaikeuttaa palvelutuotantoa normaalioloissakin. Valmiuden ja varautumisen kannalta on tärkeää arvioida häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä olevan henkilöstön riittävyys. Itä-Suomen neljästä hyvinvointialueesta kolme onkin huomionut tämän riskiarviossaan.

Valmiussuunnitelmaa laaditaan

Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus perustettiin 1.8.2022. Syyskuussa 2022 perustetulla valmiuskeskuksen ohjausryhmällä on useita alatyöryhmiä. Kaikilla hyvinvointialueilla on lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmä. Yhteistyöalueen valmiussuunnitelma laaditaan aiemman KYS:n ERVA-suunnitelman pohjalta STM:n VALSU-portaaliin. Tavoitteena on suunnitelman valmistuminen joulukuussa 2023.

Tilannekuva kootaan viikoittain THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun

Tilannekuvatieto kootaan viikoittain THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Koko yhteistyöalueelle jaettava tilannekuva koostuu THL:n minimidatasta ja paikallisista parametreista. Lisäksi hyödynnetään kansallista tehohoidon tilannekuvaa. Tarvittaessa kootaan erillistilannekuvia. Automatisoitua datan keruuta THL:n ja yhteistyöalueen välillä kehitetään.

Tilannekuvaa käsitellään määrävälein STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa.

Kyberturvallisuussuunnitelman laadintaa vaikeuttaa käytössä olevien järjestelmien kirjavuus

Yhteistyöalueen kyberturvallisuuden hallinnan kypsyytaso on vielä parannettava. Yhteistyöalueiden kyberturvallisuussuunnitelmalle on luotu kansallinen malli ja paikka VALSU-portaaliin. Hyvinvointialueilla on ICT- ja tietoturvaluuspalveluissa eri toimittajat sekä erilaiset tietoverkot, operaattorit ja tietojärjestelmät. Hyvinvointialueiden vuoden 2023 resurssit on käytetty hyvinvointialueen käynnistämiseen ja tietoturvaluuden hallintamallin ja teknisen tietoturvan kehittämiseen. Valmiuskeskus kuitenkin seuraa tilannetta ja tiedottaa mahdollisista uhkatilanteista yhteistyöalueelle sekä informoi STM:n valmiusyksikköä alueella esiintyneistä häiriötilanteista.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Itä-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa. Tietojohtajat tapaavat säännöllisesti. Yhteistyömahdollisuudet hankinnoissa on pyritty kartoittamaan. Hankintayhteistyötä tehdään myös ylittäen yhteistyöaluerajat. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat olleet ajoituksiltaan ja sisällöiltään erilaiset, mikä on ollut este yhteishankinnalle. Digikyvyykyys vaihtelee alueella.

Alueellinen tiedonhallinta organisoitumassa

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta velvoittaa hyvinvointialueita, HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia ylläpitämään tiedonhallintamallia, jossa määritellään ja kuvataan kunkin toimintaympäristön tiedonhallinta.

Järjestämislain mukaan yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisessä, asiakas- ja potilastietojen käytössä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisissa velvoitteissa valtakunnalliset linjaukset huomioiden. Toiminnoista ei ole systemaattisesti koottu tietoja.

Itä-Suomen yhteistyöalueella tiedonhallinta on organisoitumassa. Alueella on tehty jo ennen hyvinvointialueiden käynnistymistä yhteistyötä ja linjattu muun muassa yhteisiä tiedonhallinnan tavoitteita.

Yhteistyö jatkuu yhteistyöaluetasolla

Yhteistyöalueen tietohallintojohtajat tapaavat säännöllisesti, ja muitakin verkostoja on muodostunut. Alueen sopimukseen on tulossa tiedonhallinnan osiot, joiden osalta yhteistyötä tiivistetään jatkossa. Hankintayhteistyön lisäksi näitä ovat asiakas- ja potilastietojärjestelmät, toiminnan- ja tuotannonohjaus, tiedolla johtaminen ja arkkitehtuurityö.

Parhaiden käytäntöjen jakaminen yhteistyöalueen verkostossa ja yhteisen tiekartan mukaisesti vähentäisi alueiden mukaan päällekkäistä työtä ja nopeuttaisi kehittämistä. Tiedolla johtamisen kansallisen tason koordinointi on kuitenkin alueiden mukaan edellytys sekä alueelliselle että yhteistyöalueen kehittämiselle.

Samassa vaiheessa olevien alueiden ja eri yhteistyöalueiden rajat ylittävä verkostoituminen nähdään tärkeänä esimerkiksi hankinnoissa, ja sen mahdollisuudet on kartoitettu. Yhteistyöalueella ICT-investointeihin varataan vuosille 2023–2027 yhteensä noin 238 miljoonaa euroa. Alueen mukaan yhteisiä hankintoja edistäisi yhteistyöalueen hankintaprosessille osoitettu erillinen rahoitus.

Pohjois-Savon hyvinvointialue käyttää in-house-yhtiön tietoaalusratkaisua. Suomessa on kymmenkunta tiedonhallintaan liittyvää palvelua tarjoavaa in-house-yhtiötä, joissa hyvinvointialueet ovat yhdessä tai useammassa osaomistajina. Lisäksi in-house-yhtiöt ovat osin toistensa osaomistajina, mihin on päädytty hankintalain ja osin markkinoiden ohjaamina.

Useita asiakas- ja potilastietojärjestelmiä käytössä

Tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonhallinta ovat uudistuksen onnistumisen kannalta keskeisiä. Alueilla on tarve kehittää järjestelmien yhteentoimivuutta. Rinnakkaisten tietojärjestelmien käyttäminen on edelleen välttämätöntä hyvinvointialueilla.

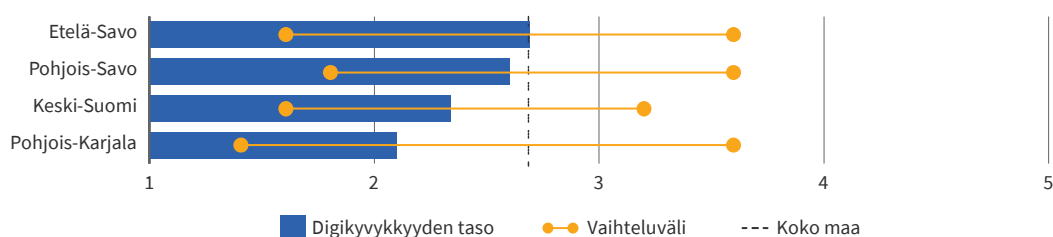
Tietojärjestelmien yhtenäistämiseen tarvitaan investointeja varsinkin niillä alueilla, joilla oli aiemmin useita järjestäjiä. Yhteensä Itä-Suomen yhteistyöalueella toimialasidonnaisiin järjestelmiin ollaan alueiden investointisuunnitelmien mukaan investoimassa vuoteen 2027 mennessä lähes 96 miljoonaa euroa. ICT-investoinneista huomattava osa kohdistuu Keski-Suomeen ja Pohjois-Savoon; niiden uuden asiakastietojärjestelmän kilpailutuksen hankintarenkaassa oli mukana myös Pirkanmaan hyvinvointialue. Saga Sosiaalihuolto -tietojärjestelmä otetaan käyttöön näissä vuonna 2024. Yhtenäisen potilastietojärjestelmän hankinta on käynnistynyt Pohjois-Savossa, ja tämänkin kilpailutuksen hankintarenkaaseen kuuluu Pirkanmaa. In-house-yhtiö (Istekki Oy) toimii hankinnan hankintayksikkönä. Keski-Suomessa potilastietojärjestelmien yhtenäistämiseen on laadittu tiekartta, jossa on useita etenemismahdollisuuksia. Pohjois-Karjalassa käytössä on Mediatri ja Etelä-Savossa LifeCare. Muitakin järjestelmiä on käytössä, ja niihin kaikkiin tarvitaan päivityksiä.

Digikyvykkyys vaihtelee

Hyvinvointialueiden digikyvykkyys taso vaihteli (2,1–2,7) ja samoin koetut vahvuudet ja heikkoudet (kuvio 2). Digikyvykkyys määritettiin syksyllä 2022 alueille tehdyn kyselyn osa-alueiden keskiarvona. Viisi välttämää esitettiin osa-alueissa 1) visio ja strategia, 2) johtaminen, 3) toimintamalli, 4) toiminnot ja prosessit, 5) asiakaskokemus ja -näkemys, 6) vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja 7) osaaminen.

Näistä vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus arvioitiin parhaimmaksi Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa, visio ja strategia Keski-Suomessa ja asiakaskokemus ja -näkemys Etelä-Savossa. Pohjois-Savossa ja Keski-Suomessa eniten kehitettävää koettiin olevan toiminnot ja prosessit -kategoriassa, Etelä-Savossa johtamisessa ja Pohjois-Karjalassa useissa kategorioissa: visio ja strategia, johtaminen, toimintamalli ja toiminnot ja prosessit.

Kuvio 2. Itä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden oma arvio kypsyydestään tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja

▲ Kuviossa esitetään hyvinvointialueiden oma arvio kypsyydestään tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja asteikolla 1–5. Kuviossa esitetään eri osa-alueiden saamien arvojen keskiarvo. Mitä pienempi arvo on, sitä enemmän on kehitettävää. Arvojen vaihteluväli hyvinvointialueen sisällä on kuvattu janalla. Maan keskiarvo (2,7) on kuvattu katkoviivalla.

Maan keskiarvo on kuvattu katkoviivalla. THL on kerännyt tiedot hyvinvointialueilta Webropol-kyselyllä ja työpajoissa syys-lokakuussa 2022. Tiedot on haettu THL:n ylläpitämän [Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveyspalvelut](#)-raporttityökalun tulosraporteista.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Yhteistyöaluetason toimintaa koordinoivat rakenteet ja toimintamallit ovat vahvimmat yliopistotasoisessa terveyden ja hoitotieteen tutkimuksessa. Keski-Suomen hyvinvointialueella on osittain erilliset tutkimus- ja kehittämisrakenteet. Perustason palvelutuotantoa tukevia yhteistyöaluetasoisia tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKKI) rakenteita ja yhteistyömalleja ei toistaiseksi ole muodostettu. Sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoiminta etenee alueella eritahtisesti. Yhteistyö korkeakoulujen kanssa on hyvin tiivistä, ja yhteisprofessuureja yliopistojen kanssa on lukuisia.

Yhteistyötä linjaava sopimus valmistumassa

Valmisteilla oleva Itä-Suomen yhteistyösopimus sisältää tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa koskevan osion. Valmistelua on tehty tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa, ja alakohdittaiset työryhmät ovat olleet mukana TKKI-osion valmistelussa.

Kuopion yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa vuodelle 2021 on sovittu alueellisen tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen yhteistyöstä. Sopimus sisältää hoitotyön yhteistyöohjelman.

Erillistä yhteistyöalueen TKKI-strategiaa ei arviointihetkellä käytettävissä olevan tiedon mukaan olla laadittamassa. Pohjois-Savon strateginen ohjelma on hyväksytty. Keski-Suomen ohjelma valmistuu vuoden 2023 loppuun mennessä.

Yliopistotasoisista terveyden ja hoitotieteen tutkimusta koordinoivat rakenteet ovat vahvat

Yhteistyöalueella on toiminnassa yliopistotasoisien terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta. Keski-Suomen hyvinvointialueelle on nimetty oma alueellinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta; muut hyvinvointialueet hakevat lakisääteiset eettiset lausunnot Pohjois-Savon alueelliselta lääketieteelliseltä tutkimuseettiseltä toimikunnalta.

Tutkimusyhteistyön keskeisiä elementtejä ovat myös biopankkitoiminta (Keski-Suomen biopankki ja Itä-Suomen biopankki), Itäinen syöpäkeskus sekä Kansallinen neurokeskus.

Yhteistyöalueen toimintaa koordinoivat rakenteet ovat vahvimmat yliopistotasoisessa terveyden ja hoitotieteen tutkimuksessa. Tavoitteena on sosiaalitieteiden tutkimustulosten nykyistä laajamittaisempi hyödyntäminen käytännön sosiaalipalveluissa. Koulutus- ja kehittämistoimintaan liittyvää yhteistyötä pyritään edelleen tiivistämään. Kehittämisrakenteet perustuvat valtionavustushankkeiden kautta muodostuneisiin rakenteisiin.

Alueella toimii kaksi sosiaalialan osaamiskeskusta (ISO ja Koske), joista toinen Keski-Suomen alueella. Nämä toimivat erillisinä organisaatioina, mutta tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa.

Hyvinvointialueiden sisäisten TKKI-toimintojen organisoituminen ja ekosysteemien muodostaminen ovat eri vaiheissa. Yhteistyöalueen yhteistyötä haastaa erityisesti hyvinvointialueittain vaihteleva tutkimusperinteen vahvuus.

Erityisesti innovaatioekosysteemit ja yritys yhteistyö kaipaavat kehittämistä. Yhteistyö yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa on kuitenkin hyvin tiivistä. Hyvinvointialueilla on monia yhteisprofessuureja yliopistojen kanssa.

Tavoitteena on vahvistaa perustason palvelujen tutkimusta

Yhteistyö kulmineituu yhteistyöalueella lääketieteen erikoisalojen ja hoitotieteen tutkimus- ja koulutus-toimintaan erityisvastuualueiden yhteistyön pohjalta. Alueella on tutkimusaktiivinen henkilöstö ja yhteis-työnä on kartoitettu muun muassa alueen tutkimushoitajatilannetta. Tutkimustyötä on edistetty järjestä-mällä tutkimushoitajakoulutusta. Pohjois-Savo tarjoaa tilastotieteen palveluja koko yhteistyöalueelle.

Alueellista menetelmien ja vaikuttavuuden arviointia tukee yhteinen arviointiyliopisto.

Hyvinvointialueiden sisäisten toimintamallien rakentuminen on hyvin eri vaiheissa. Tutkimus- ja kehittä-mistyö on laajenemassa perustason palveluihin, mikä tukee hyvinvointialueiden integroitunutta palvelu-tuotantoa.

Itä-Suomen yliopiston Kliininen tutkimuskeskus ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen Kliinisen tutkimuk-sen keskus rakentavat uutta yhteistyömallia (Clinical Hub), joka mahdollistaa muun muassa kliinisen lääketutkimuksen ja monialaisen tutkimusyhteistyön palvelutoiminnan kehittämiseksi.

Sisä-Suomen yhteistyöalue

Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen

Tavoitteena saattaa yhteistyösopimus voimaan vuoden 2024 alusta

Sisä-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Pirkanmaan hyvinvointialue yliopistollista sairaalaa ylläpitävänä hyvinvointialueena, Kanta-Hämeen hyvinvointialue ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue.

Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen valmistelu käynnistyi tammikuussa 2023. Sopimuksen valmistelua koordinoi Pirkanmaan hyvinvointialue. Yhteistyösopimuksen ohjausryhmänä toimii yhteistyöalueen johtoryhmä, jonka alaisuuteen perustetut teemaryhmät vastaavat sopimustekstien valmistelusta osiokohtaisesti. Tavoitteena on, että sopimus tulee voimaan vuosien 2023–2024 vaihteessa.

Hyvinvointialueiden yhteistyön edistämiseksi alueelle on perustettu kuusi alatyöryhmää, jotka raportoivat yhteistyöalueen johtoryhmälle työskentelynsä etenemisestä. Työryhmien teemat ovat terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, sosiaali- ja terveydenhuollon valmius ja varautuminen, tiedonhallinnan yhteistyökohteet, tutkimus, kehittäminen, koulutus ja innovaatiot sekä henkilöstön saatavuuden ja osaamisen varmistaminen.

Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus

Hyvinvointialueiden valmiussuunnittelun keskeneräisyys on viivästyttänyt yhteistyöalueiden yhteistyön rakentumista. Valmiuskeskus kokoaa manuaalisesti tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Alueellista valmiussuunnitelmaa ei vielä tehdä, mutta hyvät lähtökohdat sille antaa yhteinen koulutuskokonaisuus. Kyberturvallisuuden yhteistyö on vielä käynnistymättä. Alueella on hyvä tiivistää valmiuden ja varautumisen strategista ohjausta yhteistyön pohjaksi sekä arvioida yksittäisenä riskinä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstömäärän riittävyys häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten.

Henkilöstöpula haastaa palvelujärjestelmää jo normaalioloissa

Sisä-Suomen yhteistyöalueen riskiarvio perustuu valmiuslain osoittamien uhkakuvien lisäksi kansallisessa ja Sisä-Suomen alueellisissa riskiarvioissa tunnistettuihin uhkiiin. Kokonaisuutta täydentävät sosiaali- ja terveysministeriön tunnistamat ja varautumista vaativat skenaarit.

Henkilöstövajeet ovat rajoittaneet normaaliolojen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoa alueella. Valmiuden ja varautumisen kannalta on tarkoituksenmukaista arvioida häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä oleva henkilöstö. Yhteistyöalueen valmiutta, varautumista ja kyberturvallisuutta haastaa asiakas- ja potilastietojärjestelmien suuri määrä.

Valmiuskeskus toimii, tilannekuvatietojen kokoaminen vielä manuaalista

Yhteistyöalueen valmiuskeskuksen toiminta käynnistyi integroituna Pirkanmaan hyvinvointialueen valmiuskeskukseen loppuvuodesta 2022. Resurssit kohdentuvat yhteistyöalueen lakisääteisten tehtävien lisäksi osin Pirkanmaan hyvinvointialueen valmiuden ja varautumisen ylläpitämiseen.

Valmiuskeskus on toimittanut vuoden 2023 alusta lähtien kaikkien kolmen hyvinvointialueen tilannekuvatiedot manuaalisesti THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Yhteistyöalueen varautumisen tietoalustan käyttöön ottaminen parantaisi aluetasoisien tilannekuvan reaaliaikaista tarkastelemista ja vähentäisi tietojen manuaaliseen siirtoon liittyviä riskejä.

Valmiutta ja varautumista sekä yhteistyösopimuksen vastaavan osion valmistelua ohjaavan työryhmän toiminta on käynnistynyt elokuussa 2023. Ryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Yhteistyöalueella on rakennettu varautumisen vastinparimallia, mutta sen hitaan etenemisen vuoksi muita alueellisia rakenteita ei ole luotu. Yhteistyöalueella toimii jo aikaisemmin perustettuja maakunnallisia työryhmiä, joiden kokoonpanoja tarkastellaan loppuvuonna 2023.

Alueellinen valmiussuunnittelu käynnistymättä

Yhteistyöalueen valmiussuunnitelmaa ei vielä laadita, eikä työnjaosta ja käytännöistä ole sovittu. Alueen näkemyksen mukaan yhteistyöalueen valmiuden ja varautumisen suunnittelemisen edellytyksiä heikentää hyvinvointialueiden valmistelujen keskeneräisyys. Syksyn 2023 aikana käynnistynyt valmiussuunnittelun koulutuskokonaisuus on suunnannut valmiuskeskuksen toiminnan fokuksen vahvemmin yhteistyöalueen tasolle ja tiivistänyt yhteistyötä.

Kyberturvallisuuden hallinnan kypsyystasoa kehitettävä

Pirkanmaan hyvinvointialue on tuottanut tiedot Digi- ja väestötietoviraston kokonaiskuvapalveluun, ja sillä on suunnitelmat kyberhyökkäyksiä ja -häiriöitä varten. Yhteistyöalueen kyberturvallisuuden edistämisen tarve viedään varautumisen ja valmiuden ohjausryhmän käsiteltäväksi lähiaikoina. Yhteistyöalueen kyberturvallisuussuunnitelmalle on luotu kansallinen malli ja paikka VALSU-portaaliin.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Sisä-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on organisoitumassa. Alueella toimii yhteinen ICT-työryhmä. Hankintayhteistyötä tehdään ylittäen yhteistyöaluerajat. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat olleet ajoitukseltaan ja sisällöltään erilaisia, mikä on estänyt yhteishankintoja. Digikyvyykyys vaihtelee alueella.

Alueellinen tiedonhallinta organisoitumassa

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta velvoittaa hyvinvointialueita, HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia ylläpitämään tiedonhallintamallia, jossa määritellään ja kuvataan kunkin toimintaympäristön tiedonhallinta.

Järjestämislain mukaan yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisessä, asiakas- ja potilastietojen käytössä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisissa velvoitteissa valtakunnalliset linjaukset huomioiden. Toiminoista ei ole systemaattisesti koottu tietoja.

Sisä-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on organisoitumassa. Yhteistyötason verkostomaiseen suunnitteluun ja kehittämiseen suhtaudutaan kuitenkin hyvin positiivisesti. Yhteinen ICT-työryhmä on ollut laatimassa yhteistyöaluesopimusta.

Yhteistyötä tehdään myös yli yhteistyöaluerajojen

Sisä-Suomen yhteistyöalueella tehdään jo yhteistyötä, ja esimerkiksi Kanta-Häme ja Etelä-Pohjanmaa yhdessä Päijät-Hämeen ja Satakunnan hyvinvointialueiden kanssa kehittävät yhteistä tuotannonohjauksen tietojärjestelmäkokonaisuutta. Pirkanmaan hyvinvointialue käyttää in-house-yhtiön (Istekki Oy) tietoaalusratkaisua yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden kanssa. Etelä-Pohjanmaan ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueilla on samaan teknologiaan perustuva tietoallas- ja tietovarastoratkaisu. Kansallisen tason koordinointi nähdään kuitenkin pitkän aikavälin edellytyksenä sekä alueelliselle että yhteistyöalueen tietojohdantamisen kehittämiseksi.

Alueiden investointisuunnitelmien mukaan ICT-investointeihin varataan vuosina 2023–2027 yhteistyöalueella yhteensä noin 179 miljoonaa euroa.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmiä hankinnassa

Tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonhallinta ovat uudistuksen kannalta keskeisiä. Alueilla on tarve kehittää järjestelmien yhteentoimivuutta. Rinnakkaisten tietojärjestelmien käyttäminen on edelleen välttämätöntä hyvinvointialueilla.

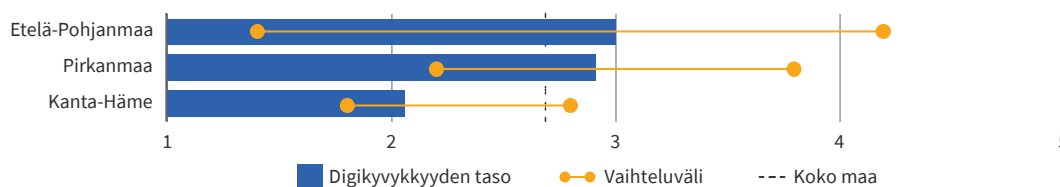
Tietojärjestelmien yhtenäistämiseen tarvitaan investointeja varsinkin niillä alueilla, joilla oli aiemmin useita järjestäjiä. Yhteensä Sisä-Suomen yhteistyöalueella toimialasidonnaisiin järjestelmiin ollaan alueiden investointisuunnitelmien mukaan investoimassa vuoteen 2027 mennessä noin 101 miljoonaa euroa.

euroa. ICT-investoinneista huomattava osa kohdistuu Pirkanmaalle. Siellä otetaan vuonna 2024 käyttöön Saga Sosiaalihuolto -tietojärjestelmä, jonka kilpailutuksen hankintarenkaassa olivat Pirkanmaan lisäksi Keski-Suomi ja Pohjois-Savo. Myös yhtenäisen potilastietojärjestelmän hankinta on käynnistynyt, ja tässä kilpailutuksen hankintarenkaassa on myös Pohjois-Savo. In-house-yhtiö (Istekki Oy) toimii hankinnan hankintayksikkönä, ja tavoitteena on saada tarjouskilpailun pohjalta lainvoimainen hankintapäätös viimeistään 31.3.2024. Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla on käytössä LifeCare-järjestelmä, toki muitakin järjestelmiä on käytössä. Etelä-Pohjanmaalla on yhtenäiset asiakas- ja potilastietojärjestelmät. Kanta-Hämeessä sosiaalihuollon lainsäädännön mukaisen asiakastietojärjestelmän hankintaprosessi oli arviointihetkellä loppuvaiheessa.

Digikyvyyden vahvuudet vaihtelivat

Hyvinvointialueiden digikyvyyden taso vaihteli (2,1–3,0) ja samoin koetut vahvuudet ja heikkoudet (kuvio 3). Digikyvyyksy määritettiin syksyllä 2022 alueille tehdyn kyselyn osa-alueiden keskiarvona. Viisi väittämää esitettiin osa-alueissa 1) visio ja strategia, 2) johtaminen, 3) toimintamalli, 4) toiminnot ja prosessit, 5) asiakaskokemus ja -näkemys, 6) vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja 7) osaaminen. Näistä vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus arvioitiin Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla parhaimmiksi ja eniten kehitettävää koettiin olevan sekä toimintamallissa että toiminnot ja prosessit -kategoriassa. Kanta-Hämeessä asiakaskokemus ja -näkemys arvioitiin parhaimmaksi ja eniten kehitettävää oli johtamisessa, toimintamallissa sekä visiossa ja strategiassa.

Kuvio 3. Sisä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden oma arvio kypsyystasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja

▲ Kuviossa esitetään hyvinvointialueiden oma arvio kypsyystasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja asteikolla 1–5. Kuviossa esitetään eri osa-alueiden saamien arvojen keskiarvo. Mitä pienempi arvo on, sitä enemmän on kehitettävää. Arvojen vaihteluväli hyvinvointialueen sisällä on kuvattu janalla. Maan keskiarvo (2,7) on kuvattu katkoviivalla.

THL on kerännyt tiedot hyvinvointialueilta Webropol-kyselyllä ja työpajoissa syys-lokakuussa 2022. Tiedot on haettu THL:n ylläpitämän [Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveystyökalut](#)-raporttityökalun tulosraporteista.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Yhteistyöaluetason toimintaa koordinoivat rakenteet ja toimintamallit ovat vahvimmat terveystieteellisessä tutkimuksessa. Yhteiskehittäminen on jatkumassa Tays Kehitysyhtiön käynnistämän yhteistyön pohjalta. Hoitotyön laatua ja vaikuttavuutta on kehitetty monipuolisella tutkimus- ja kehittämissyhteistyöllä. Valtion tutkimusrahoituksella on edistetty alueellista vaikuttavuustutkimusta. Pirkanmaan hyvinvointialueen johdolla valmistellaan kansallista vaikuttavuuskeskusta, jonka toimintaan Sisä-Suomen muut hyvinvointialueet on tarkoitus kytkeä tiiviisti mukaan.

Strategisen yhteistyön suuntaviivat ovat hahmottumassa

Valmisteilla oleva yhteistyösopimus sisältää tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKKI) koskevan osion. Tavoitteena on jatkaa aikaisempia hyviä käytäntöjä ja sopia uusista kokonaisuuksista.

Tampereen yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa vuodelle 2022 on sovittu tutkimus- ja kehittämissyhteistyöstä. Sopimus linjaa myös lääketieteen ja hoitotyön koulutusta.

Yliopistotasosta terveyden tutkimusta linjaa Tampereen yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen tutkimusstrategia vuosille 2020–2023. Strategia on tarkoitus korvata laajemmalla yhteistyöalueen strategisella TKKI-yhteistyöohjelmalla.

Hoitotyötä koskevat linjaukset sisältyvät Tampereen yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen hoitotieteelliseen toimintaohjelmaan vuosille 2021–2025. Toimintaohjelma on tarkoitus päivittää vuonna 2024 koskemaan yhteistyöaluetta.

Vahvimmat rakenteet terveystieteellisessä tutkimuksessa

Yhteistyöalueelle on perustettu yliopistotasoisien terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta ja lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta. Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta vastaa ihmistieteisiin kuuluvan ei-lääketieteellisen tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestämisestä. Tutkimusyhteistyön keskeisiä elementtejä ovat myös biopankkitoiminta ja Sisä-Suomen syöpäkeskus.

Yhteisenä koulutusrakenteena toimii Pirkanmaan hyvinvointialueen Jatkuvan oppimisen yksikkö, joka järjestää ulkoista täydennyskoulutusta. Yksikköön kuuluvat myös Kirurgian koulutuskeskus ja Taitokeskus.

Vuonna 2020 perustettu hyvinvointialueiden yhteisomisteinen Tays Kehitysyhtiö Oy on päätetty purkaa vuoden 2023 lopussa. Yhtiön ei katsottu enää olevan tarkoituksenmukainen väline hyvinvointialueiden yhteistyössä. Hyvinvointialueet ovat yhteisesti todenneet, että Tays Kehitysyhtiön toimintoja on tärkeää jatkaa yhteistyöalueen tasolla.

Alueella toimii kaksi sosiaalialan osaamiskeskusta, SonetBotnia ja Pikassos. SonetBotnia vastaa osaamiskeskustoiminnasta kolmella eri yhteistyöalueella osana Etelä-Pohjanmaan organisaatorakennetta. Pikassos toimii erillisenä organisaationa, mutta yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa on tiivistä. Osaamiskeskusten rakenteellista yhteistyöaluetason asemointia ei ole suunniteltu.

Hyvinvointialueiden TKKI-toimintojen sisäinen organisoituminen ja ekosysteemien muodostuminen ovat alkuvaiheessa, mikä haastaa pidemmälle vietyä yhteistyöalueen koordinaatiota. Erityisesti innovaatioekosysteemit ja yritysyhteistyö kaipaavat kehittämistä.

Yhteisomisteinen kehitysytio on edistänyt yhteisten toimintamallien käyttöönottoa

Alueen strateginen yhteistyö on kulminoitunut Tays Kehitysytion toimintaan. Yhtiö on tuottanut ja koordinoitunut kehityspalveluja, jotka liittyvät asiakaslähtöisyyteen, strategisiin hankintoihin, koulutukseen ja opetukseen sekä henkilöstön saatavuuteen. Suunnitteilla on jatkaa käynnistynyttä yhteistyötä edistämällä osaajien liikkuvuutta sekä kehittämällä hoitotyön ja erikoislääkärinkoulutusta, yhteishankintoja sekä erityisalojen saatavuutta. Tays Kehitysytion toimesta yhteistyöalueella on muun muassa suunniteltu sosiaalityön urapolkumallia.

Tieteellisessä tutkimusyhteistyössä on jatkettu aikaisempia käytäntöjä erityisvastuualueiden yhteistyön pohjalta. Pirkanmaan hyvinvointialue tarjoaa asiantuntijapalveluja alueen tutkijoille ja kehittäjille. Toimijoiden välillä on ollut myös yksittäisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Hoitotyön laatua ja vaikuttavuutta on kehitetty monipuolisella tutkimus- ja kehittämissyhteistyöllä. Valtion tutkimusrahoituksella on edistetty alueellista vaikuttavuustutkimusta.

Pirkanmaan hyvinvointialue koordinoi yleislääketieteen koulutuskokonaisuutta, sairaala-alojen kouluttajakoulutusta ja terveystieteiden kouluttajavalmennusta.

Pirkanmaan hyvinvointialue myös johtaa kansallisen vaikuttavuuskeskuksen valmistelua yhdessä muiden yliopistollisten hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän kanssa. Sisä-Suomen yhteistyöalueen on suunniteltu olevan tiiviisti mukana vaikuttavuuskeskusverkoston toiminnassa. Vaikuttavuuskeskuksen toiminta käynnistyy vaiheittain vuosien 2024–2025 aikana.

Länsi-Suomen yhteistyöalue

Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen

Yhteistyösopimuksesta päätetään alkukesästä 2024

Länsi-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Varsinais-Suomen hyvinvointialue yliopistollista sairaalaa ylläpitävänä hyvinvointialueena, Satakunnan hyvinvointialue ja Pohjanmaan hyvinvointialue.

Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen valmistelu käynnistyi elokuussa 2023. Yhteistyöalueen johtoryhmä on asettanut sopimusvalmistelua varten työryhmät. Työryhmät kokoavat sopimusluonnospohjan järjestämisen, ei-lääkinnällisten palvelujen, päivystyksen, ensihoidon, varautumisen, valmiuskeskuksen, tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan, yliopistollisen sairaalan tehtävien ja menetelmäohjauksen, pelastuspalvelujen sekä strategian aihepiireistä. Yhteistyösopimus käsitellään yhteistyöalueen päätöksentekokelemissä touko-kesäkuussa 2024.

Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus

Länsi-Suomen valmiussuunnittelu on alkamassa. Valmiuslain ja riskiarvioiden pohjalta laadittava suunnitelma viedään STM:n VALSU-portaaliin. Suunnittelussa tulisi huomioida henkilöstön riittävyys häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Yhteistyöalueen valmiuskeskus kokoaa tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun viikoittain. Valmiuskeskuksen tilannekuvan tuottoon tarvittava päivystys käynnistyy vuoden 2024 alusta. Tilannekuvaa käsitellään määrävälein STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa. Kyberturvallisuussuunnittelua vaikeuttaa alueiden tietojärjestelmien kirjavuus.

Henkilöstöpula haastaa palvelujärjestelmän kyvykkyyttä jo normaalioloissa

Länsi-Suomen yhteistyöalueen riskiarvio perustuu valmiuslaissa, kansallisessa riskiarviossa ja Länsi-Suomen alueellisissa riskiarvioissa tunnistettuihin uhkiiin. Myös STM:n tunnistamat varautumista vaativat skenaarit on huomioitu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstövajeet ovat kasvava haaste normaaliolojen toiminnan ylläpitämiselle alueella. Ne tulisi sisällyttää riskiarvioon. Valmius ja varautuminen edellyttävät häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä olevan henkilöstön riittävyyden arviointia.

Tilannekuvatiedon tuottamista pitää kehittää

Länsi-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus aloitti toimintansa vuoden 2023 alussa. Valmiuskeskuksen tilannekuvan tuottamiseen tarvitaan vähintään varallaolotasoinen päivitys, joka käynnistyy vuoden 2024 alusta. Satakunta ja Pohjanmaa tuottavat tilannekuvatiedot valmiuskeskukselle muun toimintansa ohella ilman lisähenkilöstöä. Myös niiden tilannekuvan tuottaminen tarvitsee lisäresursseja. Yhteistyöalueen tilannekuvan koostamiseen haetaan kilpailutuksella työkalua.

Tilannekuvatieto kootaan viikoittain THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun, ja sitä käsitellään STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa määrävälein.

Valmiussuunnittelu alkamassa, ohjausryhmä on perustettu

Valmiuskeskuksen ohjausryhmä koordinoi yhteistyöalueen valmiutta ja varautumista. Kaikilla hyvinvointialueilla on myös omat alueelliset valmius- ja varautumisryhmät. Tavoitteena on tuottaa yhteistyöalueen valmiussuunnitelma kansalliseen VALSU-portaaliin.

Ahvenanmaa tekee valmius- ja tilannekuvayhteistyötä Länsi-Suomen yhteistyöalueen ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen kanssa.

Kyberturvallisuussuunnittelun haasteena tietojärjestelmien kirjavuus

Kyberturvallisuuden suunnittelu on käynnistymässä. Yhteistyöalueen kyberturvallisuuden hallinnan kypyyttä on vielä kehitettävä. Kyberturvallisuussuunnitelmalle on luotu kansallinen malli ja paikka VALSU-portaaliin. Alueiden tietojärjestelmien kirjavuus haastaa valmistelua.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Länsi-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueista osa on laatinut jo tiedonhallintamallit ja tietohallinnot ovat organisoituneet. Yhteistyöalueen tietohallinnot kokoontuvat säännöllisesti ja tekevät strategia- ja suunnitelmataason yhteistyötä. Yhteinen ICT-toimija 2M-IT mahdollistaa laajan yhteistyön eri osa-alueilla. Tietojohdamiseen kaivataan kansallista ohjausta. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat olleet lähtökohdiltaan, ajoitukseltaan ja sisällöltään erilaisia, mikä on ollut esteenä laajoille yhteishankinnoille. Oma-arvio digikyvykkyydestä oli keskitasoa heikompi.

Yhteistyöalueella on toimiva ICT-koordinaatio

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta velvoittaa hyvinvointialueita, HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia ylläpitämään tiedonhallintamallia, jossa määritellään ja kuvataan kunkin toimintaympäristön tiedonhallinta.

Järjestämislain mukaan yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisessä, asiakas- ja potilastietojen käytössä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisissa velvoitteissa valtakunnalliset linjaukset huomioiden.

Länsi-Suomen yhteistyöalueella osa hyvinvointialueista on jo laatinut tiedonhallintamallin. Yhteistyöalueen tietohallinnot ovat kokoontuneet säännöllisesti, ja yhteistyötä on tehty strategia- ja suunnitelmataasolla; myös yhteiset toteuttamisen projektit ovat tarkastelussa. Alueella suunnitellaan ja toteutetaan yhteistä ICT-toimintamallia, arkkitehtuurihallintamallia ja projektihallintamallia. Tavoitteena on varmistaa yhteisten tietojärjestelmien hankinnat ja käyttöönotot aina, kun se on tarkoituksenmukaista, sekä välttää päällekkäistä toimintaa.

Alueiden investointisuunnitelmien mukaan ICT-investointeihin varataan yhteistyöalueella vuosina 2023–2027 yhteensä noin 141 miljoonaa euroa. Yhteistyöalueen yhteinen in-house-yhtiö 2M-IT mahdollistaa laajan ja kiinteän yhteistyön eri osa-alueilla.

Kukin hyvinvointialue kehittää omaa tietojohdamisen kokonaisuutta ja yhtenäistä tietoaalustaa. Kansallinen ohjaus ja yhteismitallisuus nähdään kuitenkin tärkeänä, jotta alueiden välinen yhteistyö ja vertailu on jatkossa mahdollista.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmien hankinnat erivaiheisia

Tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonhallinta ovat uudistuksen onnistumisen kannalta keskeisiä. Tavoitteena on ensin alueiden omien asiakas- ja potilastietojärjestelmien yhtenäistäminen. Vaikka rinnakkaisien tietojärjestelmien käyttäminen aiheuttaa tehostomuutta ja ylimääräisiä kustannuksia, on se välttämätöntä siihen saakka, kunnes yhtenäistäminen on tehty.

Tietojärjestelmien yhtenäistämiseen tarvitaan investointeja varsinkin niillä alueilla, joilla oli aiemmin useita järjestäjiä. Yhteensä Länsi-Suomen yhteistyöalueella toimialasidonnaisiin järjestelmiin ollaan alueiden suunnitelmien mukaan investoimassa vuoteen 2027 mennessä lähes 62 miljoonaa euroa.

Pohjanmaan hyvinvointialue on kilpailuttanut asiakas- ja potilastietojärjestelmiä ja tehnyt hankintapäätöksen LifeCare-järjestelmästä. Alueellinen käyttöönottoprojekti käynnistyy syksyllä 2023, ja järjestelmää otetaan käyttöön vaiheittain vuoden 2024 aikana. Varsinais-Suomen hyvinvointialue hankkii in-

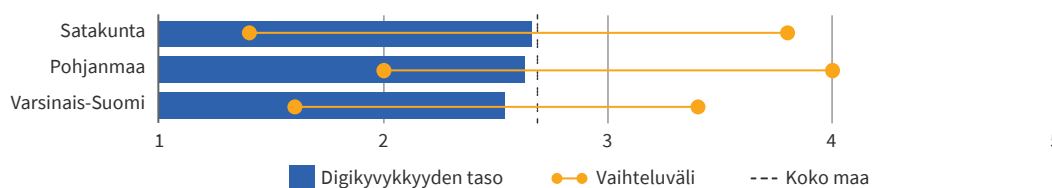
house-yhtiö 2M-IT:n kautta uuden perusterveydenhuollon sekä suun terveydenhuollon tietojärjestelmän. Ne hankitaan kuusi vuotta voimassa olevan puitejärjestelyn kautta. 2M-IT tekee myös Satakunnan asiakas- ja potilastietojärjestelmän hankinnan, ja tavoitteena on yhtenäisten järjestelmien käyttöönotto vuodesta 2024 alkaen. Alueet tekevät asiakas- ja potilastietojärjestelmien yhtenäistämistä kiinteää yhteistyötä yhteisen in-house-yhtiönsä avulla.

Digikyvyyksy keskitasoa vähäisempää

Digikyvyyksy oli hyvinvointialueilla melko samanlaista (2,5–2,7), mutta koetut vahvuudet ja heikkoudet vaihtelivat (kuvio 4). Digikyvyyksy määritettiin syksyllä 2022 alueille tehdyn kyselyn osa-alueiden keskiarvona. Viisi väittämaa esitettiin osa-alueissa 1) visio ja strategia, 2) johtaminen, 3) toimintamalli, 4) toiminnot ja prosessit, 5) asiakaskokemus ja -näkemys, 6) vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja 7) osaaminen.

Parhaimmaksi näistä arvioitiin Varsinais-Suomessa asiakaskokemus ja -näkemys, Satakunnassa osaaminen ja Pohjanmaalla vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus. Eniten kehitettävää koettiin Varsinais-Suomessa olevan visio ja strategia -kategoriassa, Satakunnassa toimintamallissa ja Pohjanmaalla sekä toimintojen ja prosessien että asiakaskokemuksen ja -näkemysn kategoriassa.

Kuvio 4. Länsi-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden oma arvio kypsyytasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja

▲ Kuviossa esitetään hyvinvointialueiden oma arvio kypsyytasostaan tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja asteikolla 1–5. Kuviossa esitetään eri osa-alueiden saamien arvojen keskiarvo. Mitä pienempi arvo on, sitä enemmän on kehitettävää. Arvojen vaihteluväli hyvinvointialueen sisällä on kuvattu janalla. Maan keskiarvo (2,7) on kuvattu katkoviivalla.

THL on kerännyt tiedot hyvinvointialueilta Webropol-kyselyllä ja työpajoissa syys-lokakuussa 2022. Tiedot on haettu THL:n ylläpitämän [Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveyspalvelut](#)-raporttityökalun tulosraporteista.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Toiminta on keskittynyt hyvinvointialueiden sisäisen tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKKI) rakentamiseen. TKKI-toimintaa ohjaavat aiempien organisaatioiden laatimat sopimukset ja tutkimuskäytännöt. Yhteistyöalueella tehdään yhteistyötä yliopistotasoisessa tutkimuksessa ja koulutuksessa. TKKI-sopimusvalmistelun edetessä alueen strateginen yhteistyö täsmentyy.

Yhteistyöalueen TKKI-toimintaa linjaa laaja strategiakokonaisuus

Yhteistyösopimukseen liittyvä tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiovalmistelu on käynnissä. Käynnistymässä on myös yhteistyöalueen strategian valmistelu, joka sisältää muun muassa tutkimus- ja kehitysyhteistyötä koskevat tavoitteet, mittarit ja toimenpiteet.

Länsi-Suomen yhteistyöalueen erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksessa vuosille 2023–2024 on sovittu yhteistyöstä koulutus- ja tutkimustoiminnassa sekä erikoissairaanhoidon kehittämisessä. Länsirannikkostrategian 2019–2023 yhdeksi painopisteeksi on määritelty koulutus- ja tutkimusyhteistyö. Turun yliopistollisen keskussairaalan erityisvastuualueen tiede- ja tutkimusstrategia 2021–2025 luo pohjaa muun muassa alueen terveystutkimuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Turun yliopistollisen keskussairaalan erityisvastuualueen hoitotieteellinen tutkimusohjelma on laadittu vuosille 2020–2025. Lisäksi on laadittu Tyks-erityisvastuualueen opetuksen ja koulutuksen toimintasuunnitelma 2020–2023.

Vahvimmat rakenteet terveystieteellisessä tutkimuksessa

Yhteistyöalueella on perustettu yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta ja lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta. Turun kliininen tutkimuskeskus tukee yhteistyöalueen terveystieteellistä tutkimusta. Sosiaalityön tutkimusrakenteet ovat vielä heikot. Tutkimusyhteistyön keskeisiä elementtejä ovat myös Auria-biopankkitoiminta ja Läntinen syöpäkeskus, Kansallinen PET-keskus sekä Tyks Akuutin tutkimusvuodeosasto.

Lääketieteen lisensiaatin koulutusohjelman käytännön opetuksen järjestämisestä on sopimukset alueen hyvinvointialueiden ja Turun yliopiston välillä. Erikoistumiskoulutuksesta on sovittu yhteistyöalueen tasoisesti. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten harjoitteluista ja opetusyhteistyöstä on tehty sopimukset hyvinvointialueiden, alueen yliopistojen sekä Åbo Akademin välillä.

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus koordinoi kansallista kehittämistä. Innovaatiotoimintaa tukevissa rakenteissa on kehitettävää.

Yhteistyöalueella toimii yhteensä neljä sosiaalialan osaamiskeskusta: Vasso, Pikassos, SONet Botnia ja Finlandssvenska Kompetenscentret Ab FSKC. Osaamiskeskuksia ei ole hallinnollisesti asemoitu osaksi yhteistyöalueen hyvinvointialueita, eikä niitä koskevia linjauksia tämänhetkisten suunnitelmien mukaan ole tarkoitettu sisällyttävä yhteistyöalueen sopimukseen.

Yhteistyö kulminoituu yliopistotaseeseen toimintaan

Yhteistyöalueella on tehty pitkään yhteistyötä lääketieteen tutkimuksessa sekä lääketieteen ja sosiaali- ja terveystieteiden opetuksessa ja koulutuksessa. Hyvinvointialueiden yhteinen kehittäminen perustuu hankeyhteistyöhön.

Yhteistyöalueen strategialuonnoksen mukaan tutkimus- ja kehitysyhteistyön menestystekijöitä ovat yliopistoyhteistyö, vaikuttavuuden arviointi, vertaisarviointi sekä hankeyhteistyö. Opetuksen ja koulutuksen yhteistoiminnan tavoitteena on sote-alan ammattilaisten pito- ja vetovoima ja osaamisen työelämä- lähtöisyys. Sosiaalityön ja peruspalvelujen tutkimusta vahvistetaan ja kliinisen lääketutkimuksen mahdollisuuksia kehitetään. Yhteistyöalueen strategialuonnoksen mukaan tavoitteena on laaja tutkimus- ja kehitysyhteistyö.

Yhteistyöalueen TKKI-toteutus kärsii sekä henkilöstö- että rahoitusvajeesta ja siitä, että hyvinvointialueiden sisäinen TKKI-organisointumisen on vielä kesken.

Pohjois-Suomen yhteistyöalue

Yhteistyöalueen sopimusvalmistelun eteneminen

Ensimmäinen yhteistyösopimus hyväksytty

Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue yliopistollista sairaalaa ylläpitävänä hyvinvointialueena, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue ja Lapin hyvinvointialue.

Yhteistyöalueen yhteistyösopimus vuosille 2023–2025 hyväksyttiin hyvinvointialueilla joulukuussa 2022. Sopimus noudattelee lainsäädännön määrittelemää sisältöä ja sisältää nykytilanteen kuvauksen alueella jo tehtävästä yhteistyöstä ja sen kehittämisen mahdollisuuksista jatkossa. Yhteistyösopimusta ollaankin jo päivittämässä konkretian suuntaan. Esimerkiksi aiempaa hoitotarvikkeiden ja muun materiaalin hankintayhteistyötä jatketaan edelleen hyvinvointialueiden kesken ja sitä pyritään edelleen lisäämään. Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystystoimintaa seurataan yhteisissä yhteistyöaluetasoisissa verkostoissa.

Yhteistyösopimukseen oli kirjattuna tavoite yhteistyöalueen yhteisestä matkapalvelukeskuksesta, ja sen konkreettinen toimeenpano oli jo arviointihetkellä meneillään. Tervia Logistiikka Oy tuottaa jatkossa yhteistyöalueen lakisääteiset liikkumista tukevat matkojen välityspalvelut, kyytien kilpailutukset ja hankinnat. Yhtiö on osa Tervia-osuuskuntaa, joka on Pohjois-Suomen hyvinvointialueiden perustama osuuskuntakonserni. Tervian kautta tehdään yhteistyötä myös muun muassa henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi.

Valmius, varautuminen ja kyberturvallisuus

Yhteistyöalueen valmiussuunnittelu on käynnistynyt. Sitä ohjaavat valmiuslaki ja alueelliset riskiarviot. Suunnitelma viedään STM:n VALSU-portaaliin. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käytettävissä olevan henkilöstön riittävyyden arviointi tulisi huomioida suunnittelussa. Yhteistyöalueen valmiuskeskus kokoaa tilannekuvatiedot THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun viikoittain. Tilannekuvaa käsitellään määrävällein STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa. Kyberturvallisuussuunnittelu on alkamassa. Yhteistyöalueella on sovittu kyberturvallisuushäiriöiden ilmoittamisen toimintamalli.

Henkilöstöpula haastaa palvelujärjestelmää jo normaalioloissa

Pohjois-Suomen yhteistyöalueen riskiarvio perustuu valmiuslaissa, kansallisessa riskiarviossa ja Pohjois-Suomen alueellisissa riskiarvioissa tunnistettuihin uhkiiin. Myös STM:n tunnistamat varautumista vaativat skenaarit on huomioitu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpula aiheuttaa palvelutuotannon häiriöitä normaalioloissakin. Henkilöstöpula on tärkeää tunnistaa riskiksi, ja käytettävissä olevan henkilöstön riittävyyttä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on arvioitava.

Valmiuskeskus ja ohjausryhmä toimivat

Valmiuskeskuksen toiminta on käynnistynyt vuoden 2023 alussa. Lisäksi hyvinvointialueilla on varattu työpanosta valmiuden ja varautumisen yhteistyöhön yhteistyöalueella. Tilannekuvaa koostetaan viikoittain SecAppin ja PowerBi-työkalun avulla THL:n valmiuden tilannekuvapalveluun. Tilannekuvaa käsitellään määrävälein STM:n kansallisessa tilannekuvapalaverissa.

Valmiuden ja varautumisen ohjausryhmä ohjaa valmiuskeskuksen toimintaa ja yhteistyöalueen valmiussuunnittelua sekä huolehtii osaltaan yhteistyöstä Puolustusvoimien, pelastuslaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa. Alueiden johtamista ja yhteistoimintaa häiriötilanteissa kehitetään yhteisissä valmiusharjoituksissa.

Valmius- ja kyberturvallisuussuunnitelmia valmistellaan

Alueellinen valmiussuunnittelu on käynnistynyt. Valmiuskeskus käsittelee kuukausittain suunnittelun teemoja. Valmiussuunnitelmien laadinta ja vienti kansalliseen VALSU-portaaliin aloitetaan vuonna 2023.

Kyberturvallisuutta suunnitellaan osana muuta valmiussuunnittelua. Kyberturvallisuushkiin reagoidaan valmiuskeskuksen tietoon tulevien ilmoitusten perusteella. Yhteistyöalueiden kyberturvallisuussuunnitelmalle on luotu kansallinen malli ja paikka VALSU-portaaliin. Yhteistyöalueella on sovittu kyberturvallisuushäiriöiden ilmoittamisen toimintamalli.

Tiedonhallinta ja digitalisaatio

Pohjois-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa. Tiedonhallintamallien yhteensovittamista edistetään yhteistyöalueen asiantuntijaverkostotyönä yhteistyösopimuksen mukaisesti. Tietojohdantamiseen kaivataan kansallista koordinaatiota. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tarpeet uudistaa tietojärjestelmiä ovat ajoitukseltaan ja sisällöltään erilaisia, mikä on estänyt yhteishankintaa. Digikyvykyys vaihtelee alueella.

Tiedonhallinnan yhteensovittamista edistetään

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta velvoittaa hyvinvointialueita, HUS-yhtymää ja Helsingin kaupunkia ylläpitämään tiedonhallintamallia, jossa määritellään ja kuvaillaan kunkin toimintaympäristön tiedonhallinta.

Järjestämislain mukaan yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisessä, asiakas- ja potilastietojen käytössä sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain mukaisissa velvoitteissa valtakunnalliset linjaukset huomioiden. Toiminoista ei ole systemaattisesti koottu tietoja.

Pohjois-Suomen yhteistyöalueella toimintaympäristöjen tiedonhallinta on edelleen organisoitumassa. Alueet aloittivat erilaisista lähtökohdista, osalla esimerkiksi tiedonhallintamalli on ollut aiemman sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön pohjalta sujuvammin laadittavissa. Tiedonhallintamallien yhteensovittamista edistetään yhteistyöalueen asiantuntijaverkostotyönä yhteistyösopimuksen mukaisesti.

Konkreettinen ICT-yhteistyö suunnitteilla

Konkreettinen ICT-yhteistyö ei ole vielä alkanut. Erityisesti digipalveluiden kehittämisessä yhteistyötä kuitenkin toivotaan. Pohjois-Suomen yhteistyöalueen kolmella hyvinvointialueella on käytössä esimerkiksi sama sähköisen asioinnin alusta, jonka yhteiskehittäminen olisi järkevää.

Alueiden investointisuunnitelmien mukaan ICT-investointeihin varataan yhteistyöalueella vuosina 2023–2027 yhteensä noin 67 miljoonaa euroa.

Alueiden mukaan tiedolla johtamisen kansallisen tason koordinointi on edellytys sekä alueelliselle että yhteistyöalueen kehittämiselle. Toisistaan poikkeavat tietojärjestelmät hidastavat muun muassa yhteisen tietoaallratkaisun kehittämistä ja käyttöönottoa. Esimerkiksi Pohde käyttää in-house-yhtiön (Istekki Oy) tietoaallasta yhdessä Pirkanmaan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden kanssa.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmien hankinnat erivaiheisia

Tietojärjestelmäratkaisut ja tiedonhallinta ovat uudistuksen onnistumisen kannalta keskeisiä. Alueilla on tarve kehittää järjestelmien yhteentoimivuutta. Rinnakkaisten tietojärjestelmien käyttäminen on edelleen välttämätöntä. Tietojärjestelmien yhtenäistämiseen tarvitaan investointeja varsinkin niillä alueilla, joilla oli aiemmin useita järjestäjiä. Pohjois-Suomen yhteistyöalueella toimialasidonnaisiin järjestelmiin

ollaan alueiden investointisuunnitelmien mukaan investoimassa vuoteen 2027 mennessä lähes 40 miljoonaa euroa.

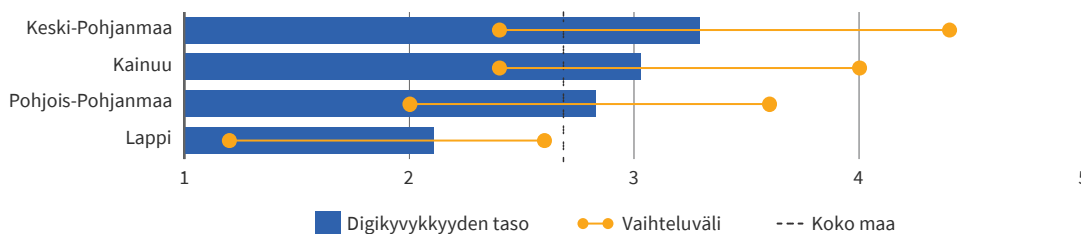
Pohjois-Pohjanmaalla on käynnissä AAPO-ohjelma, jonka tavoitteena on ottaa käyttöön hyvinvointialueen palvelut integroiva asiakas- ja potilastietojärjestelmäkokonaisuus. Terveystietojärjestelmäksi on valittu Esko ja sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmäksi Saga Sosiaalihuolto, jonka tuotantokäyttö alkoi vuoden alussa. Kainuussa ja Keski-Pohjanmaalla on käytössä LifeCare-järjestelmä, ja muitakin järjestelmiä on käytössä. Kainuu joutuu uusimaan osan asiakastietojärjestelmänsä sosiaalihuollon tietoarkistoon liittymisen vuoksi. Lapissa tilanne on hajanais ja käytössä on useita järjestelmiä. Lapin hyvinvointialue on ottamassa käyttöön Esko Systems Oy:n kilpailuttaman sosiaalihuollon Saga-järjestelmän ja mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa uutena hankintana potilastietojärjestelmiä.

Digikyvyyden vahvuudet ja heikkoudet vaihtelevat

Hyvinvointialueiden digikyvyyden taso vaihteli (2,1–3,3) ja samoin koetut vahvuudet ja heikkoudet (kuvio 5). Digikyvyyden taso määritettiin syksyllä 2022 alueille tehdyn kyselyn osa-alueiden keskiarvona. Viisi väittämää esitettiin osa-alueissa 1) visio ja strategia, 2) johtaminen, 3) toimintamalli, 4) toiminnot ja prosessit, 5) asiakaskokemus ja -näkemys, 6) vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja 7) osaaminen.

Näistä parhaimmaksi arvioitiin Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa visio ja strategia, Lapissa osaaminen ja Keski-Pohjanmaalla asiakaskokemus ja -näkemys. Eniten kehitettävää koettiin olevan toiminnot ja prosessit -kategoriassa Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla, jälkimmäisessä myös toimintamallissa. Lapissa heikoimmaksi osa-alueeksi arvioitiin vaatimustenmukaisuus ja turvallisuus ja Kainuussa asiakaskokemus ja -näkemys.

Kuvio 5. Pohjois-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden oma arvio kypsyydestään tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja

▲ Kuviossa esitetään hyvinvointialueiden oma arvio kypsyydestään tuottaa ja toteuttaa digitaalisia palveluja asteikolla 1–5. Kuviossa esitetään eri osa-alueiden saamien arvojen keskiarvo. Mitä pienempi arvo on, sitä enemmän on kehitettävää. Arvojen vaihteluväli hyvinvointialueen sisällä on kuvattu janalla. Maan keskiarvo (2,7) on kuvattu katkoviivalla.

THL on kerännyt tiedot hyvinvointialueilta Webropol-kyselyllä ja työpajoissa syys-lokakuussa 2022. Tiedot on haettu THL:n ylläpitämän [Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveyspalvelut](#)-raporttityökalun tulosteista.

Tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Hyvinvointialueiden tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKKI) vahvistuttua yhteistyöalueen TKIO-toiminnan (tutkimus, kehittäminen, innovaatiot ja oppiminen) konkreettinen rakentaminen vauhdittuu. Sosiaalihuollon TKIO-rakenteiden valmistelu on kesken, ja alueella toimii useampi sosiaalialan osaamiskeskus. Yhteistyöalueen tarkoituksena vahvistaa sosiaalitutkimusta ja yhdenmukaistaa toimintakäytäntöjä tutkimuslupien suhteen. Toimintaa haastavat yhteistyöalueen tietojen hajanaisuus, heikot taloudelliset näkymät sekä henkilöstön epävarma saatavuus.

Kehittämis-, tutkimus- ja koulutusyhteistyöstä sovittu

Yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa on sovittu alueellisesta kehittämis-, tutkimus- ja koulutusyhteistyöstä. Yhteistyöalueen TKIO-ohjelma valmistuu vuonna 2024. Saamentutkimuksen eettisiä ohjeita valmistellaan. Lääketieteen koulutusohjelman käytännön opetuksen järjestämisestä on tehty sopimus pohjoisen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ja Oulun yliopiston välillä, samoin hoito- ja terveyshallintotieteen harjoitteluista ja opetusyhteistyöstä. Kainuun hyvinvointialueella on strateginen yhteistyösopimus Itä-Suomen yliopiston ja Oulun yliopiston kanssa sosiaalityön osaamisen vahvistamiseksi. Harjoittelusopimukset on tehty ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa.

Yhteistyöalueen yhteistyörakenteet luotu

Oulun yliopistollisen sairaalan yhteydessä toimiva tutkimuspalveluyksikkö tarjoaa tutkimukseen liittyvää hallinnointi-, neuvonta- ja koulutuspalvelua yhteistyöalueella. Alueellinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta ja tutkimustoimikunta toimivat tutkimuspalveluyksikön yhteydessä. Lääke- ja terveystieteellisen tutkimuksen TKIO-rakenteet on perustettu ja toiminnassa.

Yhteistyöalueen ohjausryhmä ohjaa yleislääketieteen koulutusta. Oulun yliopiston alueellinen neuvottelukunta toimii yhteistyöelimenä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämisessä. Yhteistyöalueen hyvinvointialueiden omistama in-house-yhtiö Medieco Oy toteuttaa sosiaali- ja terveysalan koulutus-, kehittämis- ja tutkimuspalveluja. Toiminta keskittyy verkkokoulutusten toteuttamiseen ja kehittämiseen. Hajautettu harjoittelupalvelu toimii aluetasoisesti.

Terveysteknologian ja hyvinvointipalvelujen innovaatio-, testaus- ja kehitysyhteistyötä edistetään yhteistyöalueella olevien testausympäristöjen, OYS Testlabin ja Centria HealthLabin, kanssa. Menetelmien arviointi on valtakunnallisesti keskitetty alueelle, ja siihen on luotu rakenteet. Kansallisessa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmassa tehdään tiivistä yhteistyötä mm. yhteistyöalueen palvelutarpeen ennakoimalla luomiseksi.

Pohjois-Suomen yhteistyöalueen sosiaalialan osaamiskeskukset Poske, SONet Botnia, ISO ja Finlandssvenska Kompetenscentret FSKC ovat keskeisiä sosiaalihuollon palvelujen tutkimuspohjaisen kehittämisen toimijoita. Sosiaalihuollon TKIO-rakenteiden valmistelu on kesken. Lapin yliopiston roolia tarkastellaan osana sosiaalihuollon tutkimuspohjaista kehittämistä.

Saamenkielisten palveluiden kehittämisen vastuuyksikkö kehittää ja koordinoi yhteistyötä pohjoismaisten yhteistyökumppaneiden ja saamelaiskäräjien kanssa. Posken valtakunnallisena tehtävänä on saamelaisien hyvinvointipalveluiden kehittäminen. Alueellinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta ja

tutkimustoimikunta huomioivat saamentutkimuksen eettiset ohjeet ja yhteistyön saamelaiskäräjien kanssa.

TKIO:n perusta luo pohjan jatkotoimille

Yhteistyöalueella TKIO:n painopisteenä on opetukseen ja tutkimukseen liittyvien fyysisten tilojen turvaaminen, tietoaltaan kehittäminen ja kehitysprojektien vieminen lähelle päivittäistoimintoja. Tavoitteena on innovaatiotoiminnan sekä kliinisen ja sosiaalitutkimuksen kasvattaminen sekä ulkoisen pääoman lisääminen. Yritys- ja kansainvälisen yhteistyön näkymät ovat hyvät. Toimintaa yhteistyöalueella haastavat tietojen hajanaisuus, heikot taloudelliset näkymät sekä kysymys siitä, saadaanko TKIO-toimintoihin riittävästi henkilöstöä.

Hyvinvointialueiden TKIO-toiminnan vahvistuttua TKIO-ohjelmalla tuetaan yhteistyöalueen tavoitteiden saavuttamista, tulosten ja hyvien käytänteiden implementointia ja yhteistyötä. Tarkoituksena on tehdä teknologioihin ja palveluprosesseihin fokuoituva vaikuttavuustutkimusta, yhdenmukaistaa sosiaalitutkimuksen toimintakäytäntöjä sekä turvata ammattilaisten osaamista ja saatavuutta koulutusyhteistyöllä. Innovaatiotoiminnassa edistetään toimijoiden osallisuutta, prosessien avoimuutta, vuorovaikutteisuutta ja toiminnan jatkuvaa kehittämistä. Kehittämistyön tavoitteena on yhdenvertaiset, asiakaslähtöiset ja kustannusvaikuttavat palvelut. Lisäksi osaamis- ja tukikeskustoiminta (OT-keskus) omalta osaltaan tukee ja edistää hyvien käytäntöjen implementointia, tutkimusta ja palvelujen kehittämistä osana yhteistyöalueen TKIO-toimintaa.

Menetelmät ja laatuseloste

Arvioinnin tietopohjan eri osa-alueet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaisesti (612/2021, 30 §) vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä valtakunnallisesti, yhteistyöalueittain ja hyvinvointialueittain. THL:n toteuttamat arvoinnit perustuvat määrälliseen tietoon ja laadulliseen aineistoon. Arvioinnin laadullinen aineisto jakautuu edelleen pääosin alueellisten toimijoiden ja osin kansallisten toimijoiden tuottamaan dokumenttiaineistoon sekä alueiden edustajien kanssa käytyyn vuoropuheluun. Tietopohjan eri osa-alueet painottuvat arvioitavien aluetasojen ja teemojen mukaan eri tavoin. Arvioinnin tietopohjan periaatteina ovat avoimuus, saatavuus ja laatu. Muusta tietopohjasta poiketen alueiden edustajien kanssa käydyt keskustelut eivät ole julkisia.

Tietopohja syksyn 2023 yhteistyöaluekohtaisessa arvioinnissa

THL on laatinut yhteistyöaluekohtaisen asiantuntija-arvion nyt ensimmäistä kertaa. Arvioinnin päätteemat poikkeavat aiemmin syksyllä 2023 julkaistujen hyvinvointialuekohtaisten arvioiden ja valtakunnallisen arvion teemoista. Sekä hyvinvointialueiden järjestämisen arviointi että valtakunnallinen arviointi perustuvat yhteistyöalueita arviointia selvästi vahvemmin määrälliseen tietopohjaan, jonka ytimen muodostaa THL:n ylläpitämä kansallinen KUVA-mittaristo (sotekuva.fi). Jatkossa THL:n julkaisemat indikaattoritiedot ovat saatavissa myös yhteistyöaluetasoisesti tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetistä (sotkanet.fi). Nyt toteutetun yhteistyöalueittaisen arvioinnin tietopohja perustuu kuitenkin lähes täysin laadulliseen aineistoon, sillä käsiteltävänä olevista arviointiteemoista on kansallisesti kerättyä indikaattoritietoa saatavilla erittäin vähän.

Yhteistyöaluekohtaisen arvioinnin keskeisenä tietopohjana ovat erityisesti yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän asiantuntijoiden kanssa käydyt keskustelut. Keskeisiä dokumenttiaineistoja ovat avoimesti saatavilla olevat kansalliset selvitykset ja strategiat sekä hyvinvointialueiden päätöksentekokoasiakirjat, sopimukset, suunnitelmat ja alueelliset riskiarviot. Arvioinnissa käytetyt lähteet löytyvät lähdeluettelosta.

Lähteet ja arvioinnissa käytetty tausta-aineisto

Erikoissairaanhoidon järjestämissopimus Helsingin yliopistollisen keskussairaalan erityisvastuualueella. 14.4.2022. [Verkkolähde](#) [luettu 16.10.2023]

HUS-järjestämissopimus. 15.6.2023. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

HUS-yhtymä. Terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta 19.4.2023 § 3. Tutkimustoiminnan verkostoitumisesta Etelä-Suomen yhteistyöalueella. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

HUS-yhtymä. Tutkimus- koulutus- kehittämis- ja innovaatiolautakunta 4/2023. 13.9.2023. [Verkkolähde](#) [luettu 18.10.2023]

Länsi-Suomen yhteistyöalueen erikoissairaanhoidon järjestämissopimus vuosille 2023–24. [Verkkolähde](#) [luettu 16.10.2023]

Pirkanmaan hyvinvointialue. Aluehallitus 6.2.2023 § 31. Alueellisen lääketieteellisen tutkimuseettisen toimikunnan nimeäminen ja sidonnaisuusilmoitukset. [Verkkolähde](#) [luettu 2.10.2023]

Pirkanmaan hyvinvointialue. Aluehallitus 6.2.2023 § 33. Pirkanmaan hyvinvointialueen yhteistyöalueen tutkimustoimikunnan nimeäminen. [Verkkolähde](#) [luettu 2.10.2023]

Pirkanmaan hyvinvointialue. Aluevaltuusto 14.8.2023 § 70. Tays Kehitysyhtiö Oy:n purkaminen. [Verkkolähde](#) [luettu 4.10.2023]

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue – Siun sote. Aluehallitus 30.11.2022 § 223. Tiedonhallinnan vastuut. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue – Siun sote. Aluehallitus 30.11.2022 § 224. Tiedonhallintamalli. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue. Aluehallitus 19.9.2023 § 408. Pohjois-Suomen yhteistyöalueen tutkimustoimikunnan nimittäminen. [Verkkolähde](#) [luettu 9.10.2023]

Pohjois-Savon hyvinvointialue. Aluehallitus 16.1.2023 § 19. Keski-Suomen hyvinvointialueen alueellisen lääketieteellisen tutkimuseettisen toimikunnan kokoonpanon nimeäminen 1.2.2023 alkaen sekä jäsenten sidonnaisuuksien ilmoittaminen. [Verkkolähde](#) [luettu 3.10.2023]

Pohjois-Savon hyvinvointialue. Aluehallitus 6.2.2023 § 52. Alueellinen yliopistotasoinen terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta. [Verkkolähde](#) [luettu 3.10.2023]

Pohjois-Savon hyvinvointialue. Aluehallitus 5.6.2023 §188. Tutkimus, kehitys, koulutus ja innovaatio (TKKI) -strateginen ohjelma 2023–2025. [Verkkolähde](#) [luettu 3.10.2023]

Pohjois-Savon hyvinvointialue. Aluehallitus 4.9.2023 § 266. Virkojen perustaminen, erityisasiantuntija 4 kpl, Ylilääkäri, kliinisen tutkimuksen keskus. [Verkkolähde](#) [luettu 2.10.2023]

Pohjois-Suomen yhteistyöalueen yhteistyösopimus 2023–2025. [Verkkolähde](#) [luettu 6.10.2023]

Puolustusministeriö. Turvallisuuskomitea. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Sisäministeriö. TUOVI – sisäisen turvallisuuden portaali. Alueelliset riskiarviot 2023. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan alaisen valmiuden ja varautumisen jaoston kokousmuistio 15.12.2022 [ei verkkolähdettä]

Sosiaali- ja terveysministeriö. Kevään 2023 hyvinvointialueiden ohjausneuvottelujen pöytäkirjat ja liitteet. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Tays Kehitysyhtiön uutiskirje 3/2023. [Verkkolähde](#) [luettu 12.10.2023]

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointialueiden digitaaliset sosiaali- ja terveystalvelut (2022). [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Aluehallitus 28.3.2023 § 135. Länsi-Suomen yhteistyöalueen tutkimustoi-
mikunnan vaali. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]

Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Järjestämisjaosto 24.5.2023 § 33. Tutkimus, koulutus, kehitys, laatu ja kes-
tävä kehitys tulosryhmän toiminnan esittely. [Verkkolähde](#) [luettu 13.10.2023]

Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Tulevaisuuden, tutkimuksen ja osaamisen neuvottelukunta 25.5.2023 § 35.
Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen esittely. [Verkkolähde](#) [luettu 16.10.2023]

Vuokko, R., Huovila, M., Pentikäinen, M., Mykkänen, J., Siira, T. & Jalonen, M. (2022). Sosiaali- ja terveyden-
huollon kokonaisarkkitehtuuri: tiedonhallinnan yhteiset periaatteet ja kuvaukset. Sosiaali- ja terveysministe-
riö. [Verkkolähde](#) [luettu 10.10.2023]